

**HOTUBA YA WAZIRI WA AFYA MHESHIMIWA
ANNA MARGARETH ABDALLAH, MBUNGE,
KUHUSU MAKADIRIO YA MATUMIZI YA FEDHA
KWA MWAKA 2004/2005**

UTANGULIZI

- 1. Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa hoja kwamba sasa Bunge likubali kujadili na kupitisha makadirio ya Matumizi ya Kawaida na Mpango wa Maendeleo kwa ajili ya Wizara ya Afya kwa mwaka 2004/2005.
- 2. Mheshimiwa Spika**, naomba nianze hotuba yangu kwa kumpongeza Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mhe. Benjamin William Mkapa pamoja na Prof. Anna Tibaijuka kwa kuteuliwa kwao kwenye Kamisheni ya Afrika iliyoundwa na Waziri Mkuu wa Uingereza Mhe. Tony Blair. Kamisheni hii ina jukumu la kutathmini vikwazo ambavyo vimekuwa vikirudisha nyuma maendeleo ya Bara la Afrika na kupendekeza nini kifanywe kuondokana navyo. Uteuzi wa Rais Mkapa umetokana na juhudi zake za kuyapa kipaumbele matatizo ya Bara la Afrika, hususan matatizo ya maendeleo na umaskini uliokithiri, pamoja na ufahamu wa Rais Mkapa wa masuala ya utandawazi. Uzoefu wake kama Rais wa nchi ya Kiafrika inayojizatiti kupiga vita umaskini na kuleta maendeleo ya wananchi wake unatambulika duniani. Sisi Watanzania tunayo kila sababu ya kujivunia utendaji wake na hatua kubwa ya maendeleo ya nchi yetu na kujali kwake matatizo ya Bara la Afrika.
- 3. Mheshimiwa Spika**, kwa vile nafasi hii hairuhusu kuorodhesha maeneo yote ya mafanikio yaliyofikiwa na Serikali ya awamu ya Tatu katika nyanja za uchumi na huduma za jamii, nitayataja maeneo mawili tu. Nianzie na Daraja la Mkapa, ambalo limeijengea heshima na hadhi Serikali yetu kwa kuondoa kero sugu ya usafiri katika maeneo ya kusini mwa nchi yetu.
- 4. Mheshimiwa Spika**, eneo la pili ninalopenda kulitaja linahusu huduma za afya. Serikali ya Awamu ya tatu imetoa kipaumbele cha pekee katika kuimarisha huduma za jamii. Hili linaonekana wazi kwa jinsi bajeti ya afya pamoja na sekta nyingine za huduma za jamii zinavyoongezeka mwaka hadi mwaka kuanzia mwaka 1995. Kwa kutumia fursa hii ya kipekee Wizara ya Afya katika kipindi cha kuanzia mwaka 1995/96 hadi mwaka wa fedha 2003/2004 imefanikisha kuanzisha mabadiliko makubwa katika sekta ya afya kama ifuatavyo:-

- (i) Ukarabati mkubwa wa majengo unaoendelea kufanyika katika hospitali ya Taifa ya Muhimbili, pia vifaa vipya vya kutolea huduma vimenunuliwa na vinaendelea kufungwa katika hospitali hiyo.
- (ii) Kiwango cha chanjo kwa watoto nchini kimeongezeka hadi kufikia asilimia 90.
- (iii) Nchi yetu imefanikiwa kuudhibiti ugonjwa wa polio, ambapo sasa tunasubiri uthibitisho toka Shirika la Afya Duniani (WHO) kwamba Tanzania ni nchi isiyo na ugonjwa wa polio.
- (iv) Upatikanaji wa dawa umeongezeka kutokana na kuongezeka kiwango cha fedha za kununulia dawa zinazotengwa kila mwaka.
- (v) Kuanzishwa kwa Mfuko wa Afya ya Jamii na Bima ya Afya.
- (vi) Kuanzishwa kwa Bodi na Kamati za Afya kuendesha hospitali, vituo vya afya na zahanati. Madaraka yamepelekwa kwa wananchi kama ilivyoahidi Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu wa 2000.
- (vii) Kukamilika kwa ujenzi wa majengo ya Taasisi ya kutibu Magonjwa ya Mifupa (MOI) awamu ya I na ya II na kuanza kutoa huduma kwa wagonjwa wa mifupa na ajali.
- (viii) Kuanzishwa kwa mpango wa kuzuia maambukizi ya Virusi vya UKIMWI toka kwa Mama kwenda kwa Mtoto.

Kutokana na mabadiliko haya wananchi wameanza kuona mafanikio ya kuboreka kwa utoaji wa huduma za afya nchini.

5. Mheshimiwa Spika, napenda kumpongeza Mhe. Getrude Ibengwe Mongellah, Mbunge wa Jimbo la Ukerewe kwa kuchaguliwa kuwa Rais wa Bunge la Afrika, aidha, nawapongeza Dr. William E. Shija Mbunge wa Sengerema, Mhe. Dr. Amani W.A. Kabourou, Mbunge wa Kigoma Mjini, Mhe. Remigius Edington Kissassi, Mbunge wa Dimani Zanzibar na Mhe. Athumani Janguo, Mbunge wa Kisarawe kwa kuchaguliwa kwao kuwa Wabunge wa Bunge la Afrika.

Napenda kuchukua fursa hii pia kumpongeza Mhe. Arcado Dennis Ntagazwa, Mbunge wa Muhambwe na Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais (Mazingira) kwa

kuchaguliwa kuwa Rais wa Baraza la Kimataifa la Mazingira, nampongeza pia Mhe. Dr. Pius Yesabasi Ng'wandu, Mbunge wa Maswa na Waziri wa Sayansi, Teknolojia na Elimu ya Juu, kwa kuteuliwa kuwa Rais wa Mawaziri wa Elimu Afrika. Aidha nampongeza Mhe. Sophia Simba, Mbunge wa Viti Maalum kwa kuchaguliwa kuiwakilisha Tanzania kwenye Bunge la SADC yaani "SADC Parliamentary Forum".

Mheshimiwa Spika, namkaribisha Bungeni na kumpongeza Mhe. Danhi B. Makanga, Mbunge wa Bariadi Mashariki, kwa ushindi alioupata na kurudi tena Bungeni. Aidha nampongeza Mhe. Makongoro Nyerere kwa kuteuliwa na Mhe. Rais Benjamini Mkapa na pia nampa pole kwa ajali iliyompata. Kwa hawa wote ninawaahidi ushirikiano wangu na wa Wizara yangu.

6. Mheshimiwa Spika, napenda niwapongeze kwa dhati Mheshimiwa Dr. Abdallah Omari Kigoda (Mb.), Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Mipango na Ubinafsishaji na Mheshimiwa Basil Pesambili Mramba, (Mb.), Waziri wa Fedha kwa hotuba zao kuhusu Hali ya Uchumi Nchini na Mpango wa Maendeleo na Bajeti ya Serikali kwa mwaka 2004/2005. Ninampongeza pia Mheshimiwa Frederick Tluway Sumaye, Mbunge wa Hanang na Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa hotuba inayoonyesha jinsi Serikali ilivyotekeleza na itakavyotekeleza majukumu yake. Hotuba hizi zimekuwa dira ya utekelezaji wa mipango ya Wizara yangu na Wizara nyingine. Nawashukuru Waheshimiwa Wabunge waliochangia hotuba hizo tatu ambazo zimesaidia kuboresha hotuba yangu. Nawaahidi kwamba Wizara yangu itazingatia ushauri wao katika kutekeleza bajeti ya Wizara yangu.

7. Mheshimiwa Spika, tangu Bunge hili la Bajeti lianze, baadhi ya Wabunge wenzetu wamepata mikasa mbalimbali. Mheshimiwa Anna Kilango Malecela, alipatwa na mkasa wa kuvamiwa na majambazi njiani alipokuwa anakuja Dodoma Bungeni, Mheshimiwa Makongoro Nyerere naye alipata ajali akiwa njiani kuja Dodoma, Mheshimiwa Estherina Kilasi naye alipatwa na ajali mbaya ya gari hapa hapa Dodoma. Nwapa pole wote waliofikwa na matatizo hayo.

Aidha Mheshimiwa Abdallah Omar Kigoda na Mheshimiwa Aisha Omar Kigoda wamefiwa na baba yao mzazi. Mungu awape moyo wa subra ili waweze kuyakabili machungu waliyoyapata.

Mheshimiwa Spika, tukio la ghafla la kifo cha mwenzetu Mheshimiwa Yete Sintemule Mwalyego Mbunge wa Mbeya Vijijini limetutia simanzi sio tu sisi Wabunge bali Watanzania wote na hasa wananchi wa Jimbo lake. Mheshimiwa Spika kwa vile kifo hakina mwenyewe, lililobaki

kwetu sote ni kumbomba Mwenyezi Mungu ailaze roho ya marehemu mahali pema peponi.

8. **Mheshimiwa Spika**, baada ya kusema hayo, naomba sasa kuchukuwa nafasi hii kuishukuru kwa dhati Kamati ya Huduma za Jamii ya Bunge lako Tukufu, chini ya Uenyekiti wa Mheshimiwa Omar S. Kwaangw', Mbunge wa Babati Mashariki kwa maelekezo na ushauri ambao umeendelea kuimarisha sekta ya Afya pamoja na matayarisho ya Bajeti ya Wizara yangu ambayo naiwakilisha mbele ya Bunge lako tukufu.

MAPITIO YA MAJUKUMU YA MWAKA 2003/2004

MIPANGO YA MAENDELEO

9. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha mwaka 2003/2004 Wizara ya Afya ilitengewa kiasi cha shilingi 35,694,868,946/= kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Kati ya kiasi hicho, jumla ya shilingi 3,552,448,200/= zilitolewa na serikali ya Tanzania na kiasi cha shilingi 32,142,420,746/= zilitoka kwa wahisani mbalimbali, wakiwemo wahisani wanaochangia Mfuko wa Pamoja wa Afya (Health Basket Fund). Fedha hizo zimetumika kutekeleza miradi ifuatayo:-

Ukarabati wa Hospitali ya Taifa Muhimbili

- Wizara kwa kushirikiana na Benki ya Maendeleo ya Afrika (ADB) imeweza kununua vifaa vya huduma (medical equipments) kwa ajili ya hospitali ya Taifa ya Muhimbili na hospitali za Manispaa za Ilala, Kinondoni na Temeke.
- Kuendelea na ukarabati mkubwa wa hospitali ya Taifa ya Muhimbili.
- Kuendeleza ujenzi wa wodi ya watoto (Paediatric Ward Complex).

Kuimarisha Hospitali Maalum na za Rufaa

- Ukarabati wa majengo ya huduma ya wagonjwa wa nje, upasuaji, mfumo wa maji taka katika hospitali ya Meta mjini Mbeya, pamoja na ukarabati wa kijiji cha wagonjwa wa akili.

- Ununuzi wa vifaa vya matibabu kwa ajili ya hospitali za rufaa.
- Serikali imeweza kutoa mchango wake wote kama ilivyopangwa katika Taasisi ya Mifupa ya Muhimbili (MOI).

Udhibiti wa magonjwa ya kuambukiza

- Kukamilisha ujenzi wa jengo la ofisi za Taasisi ya Utafiti wa Magonjwa ya Binaadamu (NIMR) Tukuyu.
- Kufanya ukarabati na mifumo ya njia za umeme kwenye jengo la ofisi za Huduma za Mama na Mtoto Dar es Salaam.
- Kufanya ukarabati wa ofisi, mabweni na madarasa katika vyuo 27 vya afya vilivyo chini ya Wizara.
- Kuvipatia vituo vyote vya afya dawa na vifaa kwa ajili ya kukinga na kutibu magonjwa ya zinaa – STIs.
- Kugomboa na kusambaza dawa za ugonjwa wa Kifua Kikuu na Ukoma. Serikali imetoa mchango wake (counterpart funds) kwenye mradi kwa ajili ya kudhibiti magonjwa haya.
- Kutayarisha na kusambaza vitabu vya Mfumo wa Taarifa za Uendeshaji Huduma za Afya (MTUHA) nchi nzima.

UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU 2003/2004

SERA NA MIPANGO

Mabadiliko Katika Sekta ya Afya (Health Sector Reforms)

10.Mheshimiwa Spika, Wizara yangu imeendelea na utaratibu wa kuelimisha na kuhamasisha Halmashauri za Wilaya hapa nchini kuanzisha Mfuko wa Afya ya Jamii (CHF) ambao ni ukombozi kwa wananchi wenye kipato cha chini kwa kutoa unafuu wa matibabu kwa wale wanaojiunga na mfuko huo. Uelimishaji na uhamasishaji huo unakwenda pamoja na maelekezo ya kuunda Bodi za Huduma ya Afya za

Wilaya na Kamati mbalimbali za Afya kuanzia ngazi ya Zahanati, Kituo cha Afya, Kata na hospitali ya Wilaya.

- 11. Mheshimiwa Spika**, Kazi ya uhamasishaji inakwenda sambamba na awamu za mabadiliko ya Serikali za Mitaa. Hadi kufikia Aprili 30, 2004 wilaya 88 zilikuwa zimehamasishwa kuunda Bodi za Afya za Wilaya na Kamati mbalimbali za afya katika ngazi zote pamoja na uanzishaji wa Mfuko wa Afya ya Jamii. Kati ya wilaya hizo 88 ni 40 tu ndizo zimeanzisha Mfuko wa Afya ya Jamii.

Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya

- 12. Mheshimiwa Spika**, Mpango wa Taifa wa Bima ya Afya umeendelea kuboresha upatikanaji na utoaji wa huduma za matibabu kwa Watumishi wa Umma na wategemezi wao. Kazi ya sasa ni kuuimarisha mfuko huu kama alivyoelekeza Mheshimiwa Rais wakati alipokuwa akilihutubia Bunge hili mwezi Februari mwaka huu wa 2004; ninamnukuu:

... "Duniani kote Bima ya afya ndiyo kinga thabiti, hasa kwa wanyonge. Kwa kukabiliana na gharama za tiba kwa wafanyakazi wa sekta ya umma, tumeanzisha bima ya afya ambayo huchangiwa kati ya mfanyakazi na mwajiri. Matatizo mengi ya awali kutokana na uchanga wa mfuko yamepatiwa ufumbuzi, na kazi iliyo mbele yetu ni kuimarisha mfuko huo, na kuboresha taratibu zake". Mwisho wa nukuu.

- 13. Mheshimiwa Spika**, Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya sasa umetimiza mwaka wake wa tatu wa utekelezaji. Hadi **kufikia tarehe 2 April 2004 idadi ya wanachama wa Mfuko imefikia 242,508**; hii ni sawa na ongezeko la asilimia **44.4** ukilinganisha na **167,989** waliokuwepo kipindi kama hicho mwaka jana. Idadi hii inajumuisha watumishi wa **Serikali Kuu, Wakala za Serikali, Watumishi wa Serikali za Mitaa na wale wa Mashirika na Asasi za Umma**. Tumeanza pia kupokea maombi kutoka makundi mbalimbali ya Kitaifa na Kimataifa yakiomba kujiunga kwa hiari katika Mpango huu. Hali hii inaonesha kukubalika zaidi kwa utaratibu huu na kuthibitisha kauli ya Mheshimiwa Rais kuwa "...Bima ya Afya ndiyo kinga thabiti hasa kwa wanyonge..". Lengo la Wizara yangu ni kuendeleza utaratibu huu wa Bima ya Afya kwa Watumishi wa Umma na kwa Wananchi wengine kwa ujumla kama ilivyoainishwa katika **ibara ya 57 (iii) ya Ilani ya uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2000**.

- 14. Mheshimiwa Spika**, kwa kipindi cha miaka miwili na nusu iliyopita tuliruhusu wanachama wa Mfuko huu kutibiwa kwa kutumia hati za matibabu (*sick sheets*) utaratibu uliokuwa ni wa muda. Hati hizi ziliendelea kutumika sambamba na vitambulisho vya matibabu vya Mfuko hadi **tarehe 31 Desemba 2003. Kuanzia Januari, 2004 wanachama wanatibiwa kwa vitambulisho tu.** Kwa wale wachache ambao hawajapata vitambulisho ninatoa wito wawasiliane na waajiri wao na Uongozi wa Mfuko ili kupata vitambulisho vyao.
- 15. Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia tarehe 2 Aprili 2004 **jumla ya vituo 3,551 vya matibabu** vilisajiliwa na Mfuko kuhudumia wanachama, hili ni ongezeko la **asilimia 4** ukilinganisha na vituo **3,415** vilivyokuwepo kipindi kama hicho mwaka jana. Vituo hivi 3,551 vinajumuisha vituo **3,060 vya Serikali**, na **491 vya madhehebu ya dini.** Usajili wa vituo zaidi vya matibabu umesaidia kurahisisha upatikanaji wa huduma za matibabu karibu zaidi na wanapoishi wanachama na hivyo kuongeza ushindani miongoni mwa watoa huduma. Wanachama wana uhuru wa kuchagua wapi wakapate huduma za matibabu kati ya vituo vinavyomilikiwa na serikali au vile vinavyomilikiwa na madhehebu ya dini na Mashirika ya kujitolea.
- 16. Mheshimiwa Spika, jumla ya maduka ya dawa 21** yamekwishasajiliwa kutoa huduma za dawa. Ukilinganisha na maduka mawili yaliyosajiliwa katika mwaka wa fedha wa 2003/04 na mfuko unaendelea na juhudi za kusajili maduka zaidi.
- 17. Mheshimiwa Spika**, yamefanyika **mafunzo kwa watoa huduma** wa ngazi ya zahanati na vituo vya afya vya Serikali wa mikoa ya Rukwa, Mara, Manyara, Arusha, Pwani na Kagera mikoa ambayo utekelezaji wao ulikuwa chini ya **asilimia 50.** Mheshimiwa Spika napenda kulifahamisha Bunge lako tukufu kuwa baada ya mafunzo hayo hali imeanza kubadilika na utekelezaji wa shughuli za Mfuko katika mikoa hiyo umeanza kushika kasi. Zoezi la uelimishaji linaendelea.

Aidha, yamefanyika **Mashauriano na viongozi wa vyama vya wafanyakazi vya TUGHE na TALGWU** ngazi ya Taifa ili kujadili kwa pamoja mikakati ya uboreshaji huduma hasa vijijini. Majadiliano hayo yamekuwa na manufaa makubwa kwa pande zote mbili kwa sababu kundi hili la vyama vya wafanyakazi ndio watoaji na watumiaji wakubwa wa huduma za matibabu. Viongozi wa Vyama vya Wafanyakazi wameahidi kusaidia utekelezaji wa agizo la Mheshimiwa Rais kuhusu uboreshaji wa shughuli za Mfuko.

18. Mheshimiwa Spika, Tanzania ni Nchi ya kwanza Barani Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara kuwa na mtandao bora wa vituo vya matibabu vinavyomilikiwa na Serikali. Kazi yetu sasa ni Uboreshaji wa vituo hivi ili kusaidia uimarishaji wa huduma za afya vijijini, chini ya Mpango wa Taifa wa Bima ya Afya. Jambo hili linawezekana kwa sababu zaidi ya **asilimia 70** ya vituo hivi vipo vijijini. Mbali ya zoezi la elimu kwa watoa huduma, juhudi nyingine zilizofanyika katika eneo hili ni pamoja na:-

- **Ukaguzi wa mara kwa mara wa vituo vya matibabu** hasa vya Serikali kwa ushirikiano kati ya Wizara na Uongozi wa Mfuko. Zoezi hili limevisaidia sana vituo katika kuvijengea uwezo, kuviwezesha kujua mahitaji yao halisi ya dawa, na kutafuta ufumbuzi wa matatizo yao.
- **Kuimarisha Ofisi za Kanda za Bima ya Afya** kwa kuzipa nyenzo, vifaa na watumishi ili wafanye ukaguzi wa huduma, kutayarisha malipo kwa watoa huduma na kushughulikia kero za wanachama huko huko, tofauti na hapo awali ambapo kazi zote zilifanywa na makao makuu ya Mfuko pekee.
- **Kukutana na Viongozi Watendaji wa Halmashauri na Wenyeviti wa Kamati za Huduma wanaoshughulikia afya** ili kujadiliana nao na kujua sababu zinazokwamisha huduma katika ngazi ya zahanati. Vikao hivi tayari vimeshafanyika mkoa wa Mtwara ambapo mimi mwenyewe niliendesha kampeni hizo. Baada ya kuona mafanikio ya mikutano hii nimewaagiza viongozi wote wa Wizara kuendeleza utaratibu huu.
- Tumeendeleza ushirikiano wa karibu na kufanya kazi kwa pamoja na Wizara yenye dhamana ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (**TAMISEMI**) na Menejimenti ya Utumishi wa Umma ili kuhakikisha masuala ya ujenzi wa vituo vya matibabu na vibali vya ajira za watalaamu wa Afya vinapewa kipaumbele.

19. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha watoa huduma wanalipwa madai yao haraka na kwa muda uliowekwa kisheria, Serikali kwa kushirikiana na Mfuko pamoja na Wafadhili kwa pamoja tunaendesha mradi wa Mifumo Habari na Mawasiliano ambao lengo lake ni kuziunganisha Ofisi za Kanda na Makao Makuu ya Mfuko ili ziwe na mawasiliano ya moja kwa moja

“on –line”. Zoezi hili litasaidia sana vitu vingi ikiwemo uharakishwaji wa malipo ya watoa huduma na kubaini kirahisi mianya ya ubadhirifu kwa upande wa huduma za matibabu. Lengo letu ni kupunguza siku za kutayarisha malipo kutoka wastani wa **siku 60 zilizopo kisheria kwa sasa hadi siku 30** ifikapo mwaka 2005/2006.

- 20. Mheshimiwa Spika**, idadi ya wanachama wanaotibiwa chini ya utaratibu huu imekuwa ikiongezeka mwaka hadi mwaka. Kwa kipindi cha miezi tisa kutoka Julai 2003 hadi Machi 2004 **jumla ya wanachama 620,563** na wategemezi wao walikuwa wametibiwa chini ya Mfumo wa Bima ya Afya, hii ni sawa na **wastani wa wagonjwa 68,951 kwa mwezi**. Katika kipindi hicho pia, Mfuko uliweza kuvilipa vituo vilivyotoa matibabu hayo jumla ya **shs. milioni 1,784.04** ukilinganisha na shilingi **1,204.2 milioni** zilizolipwa katika kipindi cha Julai 2002 hadi Mei 2003. Kufuatia muitikio wa vituo vingi vya matibabu hasa vya Serikali jumla ya **shilingi milioni 2,500.00** zilitarajiwa kulipwa kwa watoa huduma hadi mwisho wa mwaka wa fedha wa 2003/2004.
- 21. Mheshimiwa Spika**, Mpango wa Taifa wa Bima ya Afya umeleta mabadiliko makubwa ya fikra na utamaduni wa kuchukua tahadhari kabla ya mtu hajakumbwa na janga. Manufaa mengine makubwa ni kuwa, mfumo huu unapunguza **vishawishi vya rushwa** katika upatikanaji wa huduma kwa kiasi kikubwa. Hii ni kwa sababu utaratibu wa Bima unaondoa malipo ya fedha taslim wakati wa kupata huduma.
- 22. Mheshimiwa Spika**, kumekuwapo pia mafanikio na mabadiliko makubwa katika baadhi ya mikoa hasa upande wa vituo vya Serikali. Kwa ruhusa yako naomba niitaje baadhi ya mikoa ambayo huduma za vituo vya Serikali imeendeshwa kwa mvuto na mafanikio makubwa ambayo wananchi wameridhishwa nayo kwa kiasi kikubwa. Mikoa hiyo ni **Ruvuma, Iringa, Singida, Dodoma na Dar es salaam**. Kuna baadhi ya vituo vya matibabu ambavyo kwa kweli vimefanya kazi kwa kuzingatia maadili na miongozo ya tiba lakini pia kwa mtazamo wa kibiashara hivyo kuvutia zaidi wagonjwa kama zinavyofanya hospitali binafsi. Napenda pia kwa ruhusa yako niwapongeze Waganga Wakuu wa Mikoa, Waganga Wafawidhi na Watumishi wote wa vituo vifuatavyo:-

- Kitengo cha Bima ya Afya **Hospitali ya Mirembe, Dodoma**.

- Hospitali za Mkoa ya **Ruvuma** na **Iringa** Hospitali ya **Amana** ya Manispaa ya Ilala.
- Hospitali za wilaya ya **Mbinga, Njombe na Tunduru.**
- Kituo cha afya cha **Madaba** cha Songea na
- Zahanati ya **Naliendele ya mkoani Mtwara.** Kwa kazi zao nzuri na za kuridhisha kwa wateja wao.

Natoa wito kwa vituo vingine kujifunza namna wenzao hawa walivyofanikisha ili nao waweze kuboresha huduma zao kwa wananchi.

- 23. Mheshimiwa Spika,** fedha zinazotokana na Bima ya Afya zimeanza kutoa matunda katika maeneo mbalimbali ikiwemo ununuzi wa madawa, vifaa, ukarabati wa majengo, ununuzi wa mashuka na mablanketi. Hospitali ya mkoa wa Iringa, kwa mfano, imeweza kuwaghamia Madaktari bingwa kutoka (KCMC) Moshi kwenda kutoa huduma za kitaalamu katika hospitali ya Mkoa kwa fedha walizopata kutoka Bima ya Afya.
- 24. Mheshimiwa Spika,** ugonjwa wa UKIMWI bado ni tishio na janga kubwa katika uendeshaji wa Mfuko wa Bima ya Afya katika maeneo yafuatayo:-
- Gharama za kuwatibia wagonjwa wa UKIMWI zimekuwa zikiongezeka kutokana na waathirika wengi kukumbwa mara kwa mara na maradhi ya mtegesheo ambayo Mfuko unalipia.
 - Kwa upande wa huduma za matibabu ya kulazwa, gharama hizo pia zimekuwa zikiongezeka kutokana na muda mrefu ambao wagonjwa hawa hulazwa katika vituo vya matibabu.
- 25. Mheshimiwa Spika,** wakati Serikali ikiendelea kulishughulikia tatizo la UKIMWI kwa ujumla wake, Wizara yangu imekwishauagiza Uongozi wa Mfuko katika mwaka wa fedha wa 2004/05 kujumuisha suala la UKIMWI katika programu zake za elimu kwa umma. Jambo hili litafanyika kwa kuwashirikisha wataalamu wa Wizara yangu na wale wa Tume ya Taifa ya Kudhibiti UKIMWI (TACAIDS).

Mfumo wa Taarifa za Uendeshaji wa Huduma za Afya (MTUHA)

- 26. Mheshimiwa Spika,** Wizara yangu imeendelea na mpango wa kuhakikisha kuwa takwimu zinazohitajika kwa ajili ya kupanga mipango, kutoa tathmini ya utoaji wa huduma za afya, kufuatilia utoaji wa huduma na kuboresha sera na miongozo mbalimbali ya kulinda afya za wananchi zinapatikana kwa wakati na katika ubora unaostahili.
- 27. Mheshimiwa Spika,** katika kufanikisha mpango huu, mikakati ifuatayo imetekelezwa:-
- Mfumo wa kutunza na kuchambua takwimu za afya umeboreshwa zaidi katika ngazi ya mkoa na taifa. Hii imesaidia kuongeza kasi ya upatikanaji wa takwimu zinazosaidia kutoa maamuzi kwa kutumia ushahidi wa takwimu katika ngazi mbali mbali.
 - Matumizi ya takwimu yameongezeka na hasa katika kutayarisha mipango ya Halmashauri za Wilaya. Pia upatikanaji wa taarifa kutoka kwenye vituo kwenda wilayani na baadae kufika mkoani umeongezeka kutoka asilimia 70 mpaka asilimia 85.
 - Mfumo wa taarifa kwa njia ya kompyuta unaotumika katika ngazi ya wilaya umerahisisha ukusanyaji, uwekaji, uchambuzi na matumizi ya takwimu kwa lengo la kuinua afya za wananchi.

HUDUMA ZA KINGA

Ufuatiliaji na Udhibiti wa Magonjwa ya kuambukiza (Epidemiolojia)

- 28. Mheshimiwa Spika,** pamoja na juhudi kubwa zinazochukuliwa na Wizara yangu katika kupambana na magonjwa, bado tatizo la magonjwa ya kuambukiza limeendelea kuwepo nchini hasa ugonjwa wa Kipindupindu. Katika kipindi cha Juni 2003 hadi Aprili 2004 kulikuwa na wagonjwa 12,397 wa Kipindupindu na vifo 217 ikilinganishwa na kipindi kama hicho 2002/2003 ambapo kulikuwa na wagonjwa 7,747 na vifo 183. Hii ni sawa na ongezeo la asilimia 60 ya wagonjwa na asilimia 24 ya vifo.
- 29. Mheshimiwa Spika,** mikoa iliyoathirika zaidi na tatizo hili ni Dodoma, Dar es Salaam, Lindi, Morogoro, Mtwara, Rukwa, na Tanga. Ninawahimiza wananchi wazingatie kanuni za afya bora ili kuondokana na ugonjwa huu unaotokana na uchafu.

- 30. Mheshimiwa Spika**, tatizo la watu kuumwa na mbwa limekuwa likiongezeka kila mwaka. Mwaka 2003 watu 12,120 waliumwa na mbwa au wanyama wanaohisiwa kuwa na kichaa cha mbwa na kati yao watu 56 waliugua ambapo 47 kati yao walifariki. Wakati Wizara ya Afya inashughulikia tiba ya walioumwa na mbwa, pia iliendelea kuwasiliana na Wizara za Maji na Maendeleo ya Mifugo na Wizara ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ili kuangamiza mbwa wanaozurura ovyo mitaani, na kutoa chanjo kwa mbwa wanaofugwa.

Udhibiti wa magojwa yanayoenezwa na wadudu (Vector Borne Disease Control)

- 31. Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha 2003/2004 Wizara yangu imefanya tafiti na kuchora ramani ili kuweza kujua ukubwa wa tatizo la Malale mkoani Kigoma katika wilaya za Kibondo na Kasulu. Matokeo ya utafiti huo yameonyesha kuwa asilimia 5 ya mbung'o katika eneo la utafiti walionekana kuwa na vimelea vya wadudu wanaosababisha Malale. Hii inaashiria kuwa katika jumuiya ya mbung'o bado wapo wanaoweza kusambaza ugonjwa wa Malale. Wizara itaendelea kufuatilia ili kujua ukubwa wa tatizo hili.
- 32. Mheshimiwa Spika**, kuhusu homa ya vipindi iletwayo na papasi utafiti umefanyika katika mikoa ya Iringa, Morogoro, Arusha na Manyara. Utafiti huo umeonyesha kuwepo papasi kati ya 25 na 66 katika kila nyumba. Hii ni ishara tosha ya ukubwa wa tatizo.

Huduma ya Elimu ya Afya

- 33. Mheshimiwa Spika**, Wizara ya Afya inaendelea kutoa elimu ya afya kwa wananchi kwa kutumia mawasiliano sahihi ili wananchi wabadili mitindo ya maisha yao na kuwa na mienendo bora inayojenga jamii yenye afya nzuri na uwezo wa kuchangia kikamilifu katika shughuli za kiuchumi na kijamii. Aidha, Wizara imeendelea kutayarisha na kutangaza vipindi vya redio na televisheni kwa lengo la kuelimisha wananchi mambo mbalimbali kuhusu afya zao. Pia Wizara yangu imeandaa na kusambaza makala zenye maudhui mbalimbali zenye lengo la kuboresha afya za wananchi. Wizara yangu inao mpango wa miaka mitano, hadi 2007 wa mawasiliano ya Elimu ya Afya na mwongozo wa utoaji huduma hiyo nchini.

Afya ya Mazingira

- 34. Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha 2003/2004, Wizara yangu ilitekeleza majukumu mbalimbali ili kuboresha hali ya usafi wa mazingira nchini. Miongozo ya utekelezaji wa huduma ya afya ya mazingira iliandaliwa, mafunzo ya mbinu shirikishi ya kuboresha tabia za usafi na afya yalifanyika katika Wilaya 7. Wilaya hizo ni Kyela, Hai, Iringa, Masasi, Kibaha, Bagamoyo na Mtwara Vijijini ambapo jumla ya wawezeshaji 300 walipata mafunzo haya.
- 35. Mheshimiwa Spika**, ili kuinua kiwango cha usafi na ubora wa vyoo, kalibu (moulds) za mfano 320 za vyoo zilitengenezwa na kugawiwa katika wilaya 10 na zote zilitumika kujengea vyoo vya mfano.
- 36. Mheshimiwa Spika**, mashindano ya usafi wa mazingira nchini kwa kipindi cha 2003/2004 yalikusisha Manispaa 13 za Tanzania Bara na Miji 9 ambapo mshindi wa kwanza alikuwa ni Manispaa ya Moshi, wa pili alikuwa Manispaa ya Iringa na wa tatu Jiji la Mwanza. Mshindi wa kwanza katika Halmashauri za Miji ni Halmashauri ya Mji wa Songea, wa pili ni Halmashauri ya Mji wa Musoma na wa tatu ni Halmashauri ya Mji wa Singida. Mwaka 2004/2005 mashindano haya yatahusisha Halmashauri za Wilaya na hivyo kushirikisha nchi nzima.
- 37. Mheshimiwa Spika**, ili kudhibiti taka za hospitali, Wizara yangu imewezesha ujenzi wa matanuru ya kuchomea taka (incinerators) katika Hospitali 11 za mikoa na 43 za wilaya kwa nia ya kuongeza unadhifu na kuzuia maambukizo yanayotokana na taka zinazotokana na huduma itolewayo kwa mgonjwa.
- 38. Mheshimiwa Spika**, aidha Wizara yangu imeimarisha udhibiti wa magonjwa ya kuambukiza katika mipaka ya nchi yetu kwa kuajiri Maafisa Afya 17 ili kuimarisha vituo vya mpakani.

Afya Katika Sehemu za Kazi

- 39. Mheshimiwa Spika**, Madhara na athari kwa afya ya wafanyakazi sehemu za kazi imeonyesha kuongezeka haraka kwa miaka ya hivi karibuni. Wizara yangu iliendelea kuwaelimisha wafanyakazi wa afya kwenye Halmashauri na wafanyakazi viwandani jinsi ya kujikinga na athari zinazotokana na kazi wanazozifanya kwa afya zao. Aidha Wizara ilifanya utafiti juu ya athari wazipatazo wafanyakazi mashambani, viwandani na katika sekta ya ujenzi. Utafiti huo uliofanyika katika Manispaa 5 za Tanzania Bara ulibainisha kwamba athari za afya na magonjwa mengi huwapata wafanyakazi ambao hutumia kemikali kwenye kazi zao bila kuchukua tahadhari zinazopaswa.

Huduma ya Afya ya Uzazi, Mama na Mtoto

- 40. Mheshimiwa Spika**, huduma maalum kwa wajawazito na watoto chini ya umri wa miaka mitano ziliendelea kutolewa bila malipo kwa wahusika katika vituo vyote vya afya vya serikali. Huduma hizo ni pamoja na chanjo, uzazi wa mpango, matibabu kwa watoto wagonjwa wenye umri chini ya miaka 5, huduma kwa wanawake wajawazito na za kujifungua.
- 41. Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha 2003/2004 watoa huduma, wakufunzi na wasimamizi wa huduma kwa wajawazito walipatiwa mafunzo ya rejea ya utoaji huduma za wajawazito ikijumuisha matibabu ya tahadhari na ya kutoa kinga kwa wajawazito dhidi ya malaria na upimaji wa ugonjwa wa Kaswende. Jumla ya watoa huduma 280 walipata mafunzo haya, kutoka mikoa ya Tanga, Morogoro, Lindi, Mtwara, Tabora na Singida. Pia watoa huduma 226 walipata mafunzo rejea ya kujumuisha matibabu ya dharura kwa wazazi kutoka mikoa ya Ruvuma, Rukwa, Tabora, Kigoma, Shinyanga, Kagera na Singida. Aidha katika mikoa hii mafunzo rejea kuhusu uzazi wa mpango yalitolewa kwa watoa huduma 349 kutoka vituo vya afya na zahanati za mikoa hiyo. Pia watoa huduma 411 walipata mafunzo kuhusu matibabu sahihi ya kutibu magonjwa yatokanayo na ngono (Sexually Transmitted Diseases).

Huduma ya Afya ya Uzazi kwa Vijana

- 42. Mheshimiwa Spika**, katika kuboresha huduma za afya ya uzazi kwa vijana, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Kazi, Maendeleo ya Vijana na Michezo tumeandaa mkakati wa kuboresha huduma ya uzazi kwa vijana wa miaka minne 2004 – 2008 ambao umeainisha maeneo ambayo wadau mbali mbali watafuata katika kutoa elimu ya afya ya uzazi kwa vijana.

Mpango wa Taifa wa Chanjo

- 43. Mheshimiwa Spika**, huduma za chanjo ziliendelea kutolewa nchi nzima katika juhudi za kuzuia magonjwa saba yanayozuilika kwa chanjo kwa watoto wenye umri chini ya miaka mitano. Magonjwa hayo ni Kifua Kikuu, Polio, Kifaduro, Pepopunda, Dondakoo, Surua na ugonjwa wa Homa ya Ini.

- 44. Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2003 viwango vya chanjo zinazotolewa katika utaratibu wa kawaida vilikuwa vya kuridhisha kwani tulifikia malengo yaliyowekwa. Chanjo ya Kifua Kikuu ilifikia asilimia 94, Polio asilimia 92, Pepopunda asilimia 83, Kifaduro na Homa ya Ini asilimia 89 na Surua asilimia 90. Kama alivyokwisha kutangaza Waziri wa Fedha katika hotuba yake ya Bajeti, nchi yetu imefikia asilimia 90 ya kutoa chanjo kwa watoto. Mafanikio haya yameweza kupatikana kutokana na mchango mkubwa wa serikali inaoutoa katika uimarishaji wa suala la chanjo kwa kuhakikisha dawa zinapatikana katika vituo vyote vya huduma za afya. Serikali kwa kipindi cha mwaka unaoishia tarehe 30 Juni, 2004 iliweza kununua chanjo za Kifua Kikuu, Polio na Pepopunda. Global Fund For Vaccine Initiative (GAVI) ilinunua chanjo ya Kifaduro, Dondakoo, Pepopunda na Shirika la Umoja wa Mataifa la Watoto Ulimwenguni (UNICEF) lilinunua chanjo ya Surua na chanjo zote zilisambazwa kulingana na mahitaji ya wilaya. Mchango wa GAVI unatarajiwa kumalizika mwaka 2005/2006 lakini kabla ya kumalizika, Serikali ya Tanzania itafanya mazungumzo na wahisani na wadau mbali mbali ikiwemo GAVI ili kuimarisha huduma za chanjo nchini.
- 45. Mheshimiwa Spika**, katika kuimarisha huduma za chanjo mikoani, katika kipindi cha mwaka 2003/04 Wizara yangu ilipeleka majokofu mapya 1,003 yanayotumia gesi katika mikoa ya Kilimajaro, Arusha, Singida, Mbeya, Iringa na Ruvuma kuchukua nafasi ya majokofu ya zamani yaliyokuwa yanatumia mafuta ya taa ambayo hivi sasa hayatumiki katika nchi nyingi hapa duniani. Majokofu haya mapya yalinunuliwa na serikali na msaada kutoka serikali ya Japan.
- 46. Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa utokomezaji wa ugonjwa wa Polio Wizara yangu katika kipindi cha mwaka 2003/04 imeendelea kuimarisha ufuatiliaji wa ugonjwa huu katika ngazi zote za utoaji huduma ikiwa ni pamoja na ngazi ya jamii. Mgonjwa wa mwisho wa Polio alipatikana nchini mwaka 1996 na tangu hapo hajapatikana mgonjwa mwingine. Hivi sasa nchi yetu ni mojawapo kati ya nchi ambazo Shirika la Afya Duniani (WHO) limeziweka katika kundi la nchi zinazotazamiwa kutangazwa kuwa hazina ugonjwa wa Polio. Pamoja na utokomezaji wa ugonjwa wa Polio, Wizara imekuwa inaendelea na juhudi za kudhibiti ugonjwa wa Surua na kufuta ugonjwa wa Pepopunda kwa watoto wachanga. Baada ya zoezi la kampeni ya chanjo ya Surua lililofanyika mwishoni mwa mwaka 2002 wagonjwa wa surua wamefungua kutoka wagonjwa 1,763 mwaka 2001 hadi kufikia wagonjwa 795 mwaka 2003.

Mkakati wa kutibu Magonjwa ya Watoto kwa Uwiano (Intergrated Management of Childhood Illnesses - IMCI)

47. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza azma ya kupunguza vifo vya watoto, hasa wenye umri wa chini ya miaka mitano, Wizara yangu iliendeleza mafunzo kwa watumishi wa afya wa ngazi zote. Mafunzo haya yanalenga kuongeza stadi za matibabu ya magonjwa yale yanayosababisha zaidi vifo kwa watoto kwa pamoja bila kungojea taarifa ya ugonjwa uliomfikisha mtoto kwenye kituo cha kutolea huduma. Magonjwa hayo ni Malaria, Kichomi, Kuharisha, Surua, Upungufu wa damu na Utapiamlo. Mpaka sasa Halmashauri 72 zinatekeleza mkakati huu na zaidi ya wahudumu 1,226 katika Halmashauri 46 walipatiwa mafunzo.

Mpango wa Taifa wa Huduma ya Afya Shuleni

48. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2003/2004, Wizara ya Afya kwa kushirikiana na Wizara ya Elimu na Utamaduni, na wadau wengine kupitia Programu ya Afya Shuleni ulitoa dawa za minyoo na Kichocho kwa wanafunzi zaidi ya 100,000 katika mikoa ya Singida, Dodoma na Arusha. Programu ya Afya Shuleni pia ilitoa mafunzo kuhusu udhibiti wa magonjwa haya kwa Waratibu wa Elimu mikoa ya Mtwara na Lindi, na wilaya zake zote. Shughuli nyingine iliyotekelezwa ni pamoja na kugawa miswaki kwa wanafunzi 25,000 na walimu 500 wa Shule za Msingi 18 katika mikoa ya Pwani na Dar es Salaam. Walimu hao pia walipatiwa miongozo ya kuwawezesha kutoa elimu ili kuboresha afya ya kinywa na meno kwa wanafunzi.

Mpango wa Taifa wa Kudhibiti Malaria

49. Mheshimiwa Spika, ugonjwa wa Malaria bado ni tatizo kubwa hapa nchini na linahitaji jitihada za pamoja katika kukabiliana nalo. Katika kipindi cha 2003/2004, Wizara yangu ilitekeleza majukumu mbalimbali katika kukabiliana na ugonjwa wa Malaria. Utekelezaji huo ulihusu kutoa mafunzo kwa wataalamu mbalimbali wa afya kuhusu tiba sahihi, uhamasishaji juu ya utumiaji wa vyandarua vyenye Viuatilifu hasa kwa mama wajawazito na watoto wenye umri chini ya miaka 5, utafiti wa usugu wa vimelea vya Malaria na tiba mseto, utoaji wa dawa ya SP kwa mama wajawazito kama tiba ya tahadhari, tahadhari za kudhibiti

milipuko ya Malaria katika wilaya zenye milipuko ya malaria na uimarishaji wa udhibiti wa Malaria ngazi ya jamii.

- 50. Mheshimiwa Spika**, Wizara yangu kwa kushirikiana na wadau mbalimbali inaendelea na uhamasishaji wa jamii katika kutumia vyandarua vyenye Viuatilifu. Utaratibu wa matumizi ya Mpango wa Hati Punguzo (Voucher scheme) ambao utawawezesha mama wajawazito na watoto walio chini ya umri wa miaka mitano kupata vyandarua kwa bei nafuu. Kwa kushirikiana na wadau, utekelezaji wa majaribio ya mpango huo unaendelea katika wilaya za Kilosa na Kibaha na yanaonyesha kuwa na mafanikio makubwa. Maandalizi ya kuanzisha mpango wa Hati Punguzo umekamilika.
- 51. Mheshimiwa Spika**, Wizara yangu katika mwaka huu wa fedha pamoja na kuendelea na shughuli zote za udhibiti wa Malaria, mikakati imeandaliwa kuziandaa wilaya zenye milipuko ya Malaria jinsi ya kutabiri na kudhibiti milipuko hiyo. Wilaya zinazoathirika na milipuko ya Malaria ni Korogwe, Lushoto, Hanang, Babati, Njombe, Makete, Iringa, Mpwapwa, Dodoma vijijini na Muleba.
- 52. Mheshimiwa Spika**, mwaka huu Wizara yangu kwa kushirikiana na wadau mbalimbali iliadhimisha Siku ya Malaria Afrika iliyofanyika Kitaifa tarehe 25 Aprili, 2004 hapa Dodoma. Kauli mbiu ya maadhimisho ya mwaka huu ilikuwa “Pambana na Malaria, Ishi bila Malaria; Shirikisha Watoto Kupambana na Malaria”. Kauli mbiu hii inatukumbusha na kuisitiza umuhimu wa kuwashirikisha kikamilifu watoto katika mapambano dhidi ya Malaria; kwani msingi wa kujenga tabia njema huanzia katika umri mdogo.

Mpango wa Taifa wa Kuzuia Upofu na Kudhibiti Ugonjwa wa Usubi

- 53. Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha mwaka 2003/2004 jumla ya watu 920,000 walitibiwa ugonjwa wa Vikope (Trachoma) kutoka vijiji 307 katika wilaya 20 za mikoa ya Arusha, Dodoma, Singida, Morogoro, Iringa, Kilimanjaro, Mtwara, Lindi, Shinyanga na Tabora.
- 54. Mheshimiwa Spika**, Wizara ya Afya imeridhia mpango wa kupunguza upofu duniani, ujulikanao kama VISION 2020 unaotoa dira na mwelekeo wa kuzuia upofu nchini. Kwa kushirikiana na Shirika la International Trachoma Initiative (ITI) na kampuni ya PFIZER, Tanzania itapata msaada wa dawa ya Zithromax inayotibu ugonjwa wa Vikope dozi milioni tatu. Tanzania ni nchi mojawapo duniani iliyoko

katika awamu ya kwanza ya majaribio ya mpango huu wa kuzuia upofu. Mwaka 2003/2004 wilaya 40 zenye ugonjwa wa Vikope ziliingia kwenye mpango wa kudhibiti ugonjwa huu.

- 55. Mheshimiwa Spika**, mpango wa kudhibiti ugonjwa wa Usubi kitaifa uliweza kugawa dawa ya Mectizan katika vijiji 600 vilivyoko katika wilaya 12 za Ulanga, Kilombero, Kilosa, Songea, Mbinga, Tunduru, Ludewa, Rungwe, Kyela, Muheza, Korogwe na Lushoto na watu 1,062,800 katika kipindi cha mwaka 2003/2004 walipatiwa dawa.

Mpango wa Taifa wa Kudhibiti Kifua Kikuu na Ukoma

- 56. Mheshimiwa Spika**, kulingana na takwimu za mwaka 2002 na 2003 kumekuwa na ongezeko la wagonjwa wa Kifua Kikuu kutoka wagonjwa 63,048 mwaka 2002 hadi wagonjwa 63,211 mwaka wa 2003 sawa na ongezeko la chini ya asilimia moja. Upande wa Ukoma Wagonjwa wamepungua kwa asilimia 17.6 kutoka wagonjwa 7,007 wa mwaka 2002 hadi wagonjwa 5,771 mwaka 2003.

Mheshimiwa Spika, mikakati ya kudhibiti maradhi haya ni pamoja na kuwatafuta, kuwatambua mapema na kutoa tiba kamilifu chini ya usimamizi maalum unaoitwa “Directly Observed Treatment Short Course (DOTS)” kwa ajili ya Kifua Kikuu na Dawa Mseto “Multi Drugs Therapy – (MDT)” kwa ajili ya Ukoma.

- 57. Mheshimiwa Spika**, kwa kipindi cha 2003/04 mpango wa Taifa wa Kifua Kikuu na Ukoma ulitayarisha mipango ya kudhibiti Kifua Kikuu na UKIMWI katika wilaya za Korogwe na Iringa mjini na tayari imeanza kutekelezwa. Aidha kampeni za kutokomeza Ukoma zilifanyika katika mikoa ya Dar es Salaam na Rukwa. Pia viatu maalumu 4,800 na miguu ya bandia 15 ilisambazwa kwa wagonjwa wa Ukoma waliopata ulemavu. Mafunzo ya upasuaji kwa wagonjwa wa Ukoma yalitolewa kwa madaktari 19.
- 58. Mheshimiwa Spika**, dawa za kutosha za Kifua Kikuu na Ukoma ziliendelea kusambazwa katika vituo vyote vya matibabu. Mafunzo yalitolewa kwa Watumishi 80 wa Maabara na Wauguzi 250.
- 59. Mheshimiwa Spika**, jamii iliendelea kuelimishwa kwa kutumia njia mbalimbali ikiwa ni pamoja na kutoa matangazo kwenye vyombo vya habari, vipeperushi na mabango yenye ujumbe wa jinsi ya kutambua dalili, namna ya kujikinga na taratibu za matibabu ya Kifua Kikuu na Ukoma. Elimu ilitolewa pia wakati wa maadhimisho ya kitaifa katika

siku ya Ukoma Duniani iliyoadhimishwa kitaifa katika mkoa wa Dar es Salaam tarehe 25/01/2004 na siku ya Kifua Kikuu Duniani iliyoadhimishwa kitaifa mkoani Iringa tarehe 24/03/2004.

Mradi wa Uimarishaji wa Huduma Muhimu za Afya (MUHUMA)

60. **Mheshimiwa Spika**, Mradi wa Uimarishaji Huduma Muhimu za Afya (MUHUMA) ulioanzia shughuli zake katika mikoa ya Pwani na Morogoro, unashughulikia uimarishaji wa utoaji huduma za afya na utafiti kwa kushirikisha wananchi.
61. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha 2003/04, mradi umekamilisha baadhi ya zana/nyenzo tulizozibuni, hasa kutayarisha mfumo wa kuimarisha Kanda za Mafunzo (Zonal Training Centres) na kusaidia katika kuunda chombo kitakachotumika kutafsiri na kuunganisha matokeo ya tafiti mbalimbali na vyombo vya kutunga Sera.

HUDUMA ZA TIBA

Huduma ya Dawa, Vifaa na Vifaa Tiba

62. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2003/2004 kiasi cha shilingi bilioni 26.7 zilitumika kununua na kusambaza dawa, vifaa na vifaa tiba katika zahanati, vituo vya afya na hospitali za Serikali pamoja na hospitali teule za wilaya. Kati ya fedha hizo Serikali ilitoa Shilingi bilioni 23.7 na DANIDA walichangia shilingi bilioni 3. Aidha, Wizara iliendeleza uchangiaji wa huduma za afya kupitia mfumo wa *“Capitalization of Hospital Pharmacies”* katika hospitali za wilaya, mikoa na rufaa. Chini ya mfumo huu, wananchi hulipia nusu ya bei halisi ya dawa na fedha hiyo kuingizwa kwenye Mfuko wa Dawa (*Drug Revolving Fund*) ili kuziwezesha hospitali kuendelea kununua dawa nyingine zinazohitajika.
63. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2003/04 Wizara iliendelea kufanya kazi yake iliyokusudiwa kupitia Bohari ya Dawa (*Medical Stores Department – MSD*) ya kutoa dawa kwa hospitali, vifaa na vifaa tiba na kusambaza makasha ya dawa (*drug kits*) kwa zahanati na vituo vya afya kila mwezi. Katika kipindi cha 2003/2004 zahanati mpya 235 na vituo vya afya 16 vipya vilipelekewa makasha ya dawa. Wakati huo huo zahanati 626 na vituo vya afya 86 vilipatiwa dawa chini ya mfumo wa kuagiza dawa na vifaa kulingana na mahitaji halisi ujulikanao kama *“indent system”* baada ya kuandaa watumishi wa vituo vya huduma husika hasa katika mikoa ya Mtwara, Arusha, Manyara na Kilimanjaro.

Hadi kufikia mwisho wa mwaka wa fedha wa 2003/2004 kulikuwa na zahanati 2862, vituo vya afya 347, hospitali za Wilaya 70, Mikoa 20, Teule 17, Hospitali maalum 4, na Hospitali za Jeshi 2, Rufaa 4, zinazopatiwa dawa na Serikali.

- 64. Mheshimiwa Spika**, Wajumbe wa Kamati za Uendeshaji wa Huduma za Afya za Wilaya na Mikoa na watumishi katika zahanati na vituo vya afya katika mikoa ya Kagera, Mara na Mwanza, walifundishwa jinsi ya kutekeleza mfumo wa uagizaji na usimamizi wa matumizi ya dawa (*Indent System*). Mfumo huu unaziwezesha zahanati na vituo vya afya kuagiza dawa kulingana na mahitaji halisi kwa kuzingatia mgao wa fedha na mzigo wa maradhi (*Burden of disease*) yaliyopo katika maeneo yao.
- 65. Mheshimiwa Spika**, Bohari ya Dawa (*Medical Stores Department – MSD*) iliendelea kuwa mhimili mkuu wa usambazaji wa dawa na vifaa vya miradi msonge ya Wizara ya Afya. Katika utaratibu huu, Bohari ya Madawa ilisambaza dawa za chanjo, dawa za kutibu Kifua Kikuu na Ukoma, dawa za Uzazi wa Mpango, dawa za Usubi, dawa za Matende na zile za kutibu magonjwa ya mtegesheo kwa watu waishio na Virusi vya UKIMWI (*opportunistic infections*).

Huduma za Uchunguzi wa Magonjwa

- 66. Mheshimiwa Spika**, Wizara yangu imekamilisha ufungaji wa mashine za *X-ray* na *Ultrasound* chini ya mradi wa “*Overseas Related Export Trade – ORET*” unaogharamiwa na serikali za Tanzania na Uholanzi. Mashine hizo zimefungwa katika hospitali nne zilizokuwa zimebakia katika awamu ya pili na ya tatu ambazo ni hospitali za Ukerewe, Ngorongoro, Mt. Meru Arusha na Singida. Utekelezaji wa Mradi huu umezihusisha jumla ya hospitali 98 za Serikali zikiwemo za wilaya 70, za mikoa 20, hospitali maalumu 4 na hospitali za rufaa 4. Mradi huu umeigharimu serikali kiasi cha dola za Kimarekani milioni 30 sawa na shilingi za Kitanzania bilioni 30. Pamoja na kukamilika kwa ufungaji wa mitambo hii, kutakuwepo na kipindi cha matengenezo ya kinga (*Planned Preventive Maintenance*) ya vifaa ya mara kwa mara na mafunzo yatakuwa yanaendelea kutolewa kwa muda wa miaka minne kwa mashine na vifaa vyote vilivyowekwa ili kuviwezesha vidumu kwa muda mrefu.
- 67. Mheshimiwa Spika**, karakana za matengenezo ya vifaa vya kutolea huduma za afya zilizoko kwenye hospitali za rufaa za KCMC, Kanda ya Kaskazini; Muhimbili, Kanda ya Mashariki na Kati; Mbeya, Kanda ya

Kusini Nyanda za Juu; Bugando, Kanda ya Ziwa pamoja na Hospitali ya Mkoa wa Mtwara kwa ajili ya mikoa ya Mtwara na Lindi zimepewa magari “*Mobile Maintenance Workshop vehicles*” ili kujijengea uwezo wa kukarabati mashine za *X-ray, Ultrasound* na Vifaa vingine.

68. **Mheshimiwa Spika**, mwongozo wa utekelezaji, pamoja na mkakati wa huduma za maabara umekamilika na umekwisha sambazwa ngazi za Mikoa na Wilaya. Aidha Wizara yangu imeanza mpango wa kuimarisha maabara zote nchini ili ziweze kutoa vipimo vya ufuatiliaji wa wagonjwa walioathirika na UKIMWI ambao watapatiwa dawa za kurefusha maisha.

Huduma za Kuzuia Maambukizi ya Virusi vya UKIMWI Kutoka kwa Mama Kwenda kwa Mtoto (*Prevention of Mother To Child HIV Transmission - PMTCT*)

69. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2003/2004, Wizara ya Afya imekamilisha mipango ya kupanua huduma za kuzuia maambukizi ya Virusi vya UKIMWI kutoka kwa mama kwenda kwa mtoto katika mikoa saba. Katika kutekeleza azma hii Miongozo ya kufundishia utoaji wa huduma hiyo tayari imekwishakamilika na mafunzo yametolewa katika mikoa saba ya Tabora, Mtwara, Iringa, Dar es Salaam, Kilimanjaro, Mwanza na Kagera. Utekelezaji wa mpango huo tayari umekwisha anza katika mikoa hiyo. Lengo ni kutoa mafunzo hayo katika mikoa yote ili kuiwezesha mikoa kuweza kutoa mafunzo hayo katika hospitali za Wilaya zake na baadae vituo vya afya na zahanati.

70. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imekamilisha maandalizi ya mpango wa kuanza kutoa dawa za kurefusha maisha kwa akina mama wajawazito na waliojifungua ambao wameathirika na virusi vya ugonjwa wa UKIMWI (PMTCT – Plus). Mpango huo umeandaa miongozo itakayotumika kwa akina mama pamoja na familia zao na unajumuishwa katika mpango mzima wa kutoa dawa za kurefusha maisha kwa walioathirika na virusi vya UKIMWI (ARV’s). Hospitali zote za Rufaa, na za mikoa ya Tabora, Mtwara na Kagera tayari zimekwishaanza kutekeleza mpango wa PMTCT. Maandalizi yamekamilika pia kwa hospitali 3 za mkoa wa Dar es Salaam, Ilala, Temeke, Kinondoni na vituo vya Afya 9 na Zahanati 12.

71. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha mwaka 2003/2004, Wizara ya Afya iliendelea na uimarishaji wa upatikanaji wa damu salama na ya kutosha kwa wagonjwa (*National Blood Transfusion Services*).

Napenda kulijulisha Bunge lako tukufu kuwa ujenzi umekwisha anza katika vituo vya Mwanza, Mbeya na Moshi. Ujenzi huo upo katika hatua mbalimbali za ukamilishaji. Aidha kutokana na kuchelewa kupata kiwanja kwa kituo cha Dar es Salaam, ujenzi haujaanza, hata hivyo kwa hivi sasa kiwanja kimepatikana, tunategemea ujenzi kuanza mwaka huu wa fedha (2004/2005).

Huduma ya Afya ya Kinywa

72. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2003/2004 Wizara ya Afya imefanikiwa kutekeleza yafuatayo:-

- Kununua na kufunga vifaa vya tiba ya meno kwenye hospitali katika vituo vya kutolea tiba vya Wilaya za Temeke (Kigamboni), Ruangwa, Tandahimba na hospitali za Wilaya ya Same, Rombo, Mbulu, Arumeru, Manyoni, Kongwa, Kibondo, Kibaha, Bagamoyo, Mufindi, Iramba, Urambo, Nzega, Igunga, Mafia, Rufiji, Mkuranga, Makete, Muleba, Ngara, Nachingwea, Serengeti, Nkansi, Tunduru, Maswa, Meatu na Moshi.
- Aidha dawa na vifaa muhimu kwa ajili ya matumizi mikoani na vyyo vinavyotoa mafunzo ya afya ya kinywa vilinunuliwa kupitia MSD.

Huduma ya Afya ya Akili na Vita Dhidi ya Dawa za Kulevya

73. Mheshimiwa Spika, kwa sababu ya idadi ndogo ya wataalam wa Afya ya Akili nchini imetulazimu kuhamasisha wale wachache waliopo watoe mafunzo na usimamizi kwa wauguzi, waganga na madaktari wa ngazi zote. Wizara iliendelea kuboresha huduma za afya ya akili katika mikoa 6 ambayo ni Arusha, Dar es Salaam, Kilimanjaro, Manyara, Mtwara na Tanga, kwa kutoa mafunzo kwa wafanyakazi wa zahanati na vituo vya afya. Vitabu vya Mwongozo wa Huduma ya Afya ya Akili ngazi ya msingi vilivyoandikwa kwa lugha ya Kiswahili vimesambazwa mikoa yote kwa majaribio. Vitabu hivyo pia vimepelekwa Zanzibar.

Mheshimiwa Spika, mwaka huu wa fedha Wizara itaendeleza huduma za afya ya akili ngazi ya msingi kwa mikoa yote ya Tanzania Bara kwa kushirikiana na mashirika yasiyo ya Kiserikali ya Mental Health Association of Tanzania (MEHATA), shirika la Uholanzi liitwalo CORDAID na shirika kutoka Uingereza liitwalo “Basic Needs”. Mafunzo yatatolewa kwa Matabibu wa afya ya akili wa mikoa na wilaya kwa awamu. Wizara itakamilisha mipango ya awali ya kuimarisha tiba

ya walevi wa pombe na dawa nyingine za kulevya. Mafunzo yatatolewa kwa watendaji wa ngazi ya msingi pamoja na kukamilisha maandalizi ya kuanzisha kituo cha rufaa cha tiba ya waathirika wa dawa za kulevya katika hospitali ya Mirembe Dodoma.

Huduma za Hospitali za Mashirika ya Kujitolea na Watu Binafsi

- 74. Mheshimiwa Spika,** katika mwaka uliopita ruzuku ya kitanda kwa hospitali za Mashirika ya kujitolea iliongezwa kutoka shilingi 7,500/= kwa kitanda kwa mwaka mpaka shilingi 15,000/= kwa kitanda kwa mwaka. Jumla ya hospitali 48 za mashirika ya dini zilipewa fedha hiyo.

Jumla ya vituo vinavyotoa huduma za afya za binafsi vilivyosajiliwa ni 96 kati ya 125 vilivyooombewa usajili. Serikali inaendelea na jitihada za kushirikisha sekta binafsi katika kutoa huduma za afya. Uwakilishi wa sekta binafsi katika kupanga, kutoa na kutathmini huduma za afya umeendelea kuongezeka.

Huduma za Tiba Asili

- 75. Mheshimiwa Spika,** katika mwaka 2002 /2003 Wizara iliwasilisha Bungeni rasimu ya muswada wa Sheria itakayosimamia masuala ya Dawa, Tiba Asili na Tiba Mbadala. Muswada wa sheria ulipitishwa na Bunge lako Tukufu tarehe 8 Novemba 2002. Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Benjamin William Mkapu amekwisha ridhia Sheria hii. Aidha Wizara imeandaa rasimu ya mkakati na mpango wa muda mrefu wa kukuza na kuendeleza Tiba ya Asili ikiwa ni pamoja na kufanya utafiti wa huduma hizo.
- 76. Mheshimiwa Spika,** ili kutekeleza sheria iliyopitishwa, nafurahi kulijulisha Bunge lako tukufu kuwa Wizara ya Afya iko katika hatua za mwisho za uundaji wa Baraza la Tiba Asili na Tiba Mbadala. Aidha Wizara ya Afya imeandaa Kanuni na Miongozo ya usajili wa Waganga wa Tiba Asili na Tiba Mbadala; usajili wa vituo vya kutolea huduma za Tiba Asili na Tiba Mbadala; nidhamu na maadili kwa Waganga wa Tiba Asili na Tiba Mbadala; usimamizi na usajili wa bidhaa nyinginezo za asili zinazotumika kwa ajili ya afya ya binadamu.

Huduma ya Matibabu Nje ya Nchi

77. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ya Afya inalo jukumu la kupeleka wagonjwa ambao tiba hazipatikani hapa nyumbani na ambao wamepewa rufaa ya kwenda kutibiwa nje ya nchi na Madaktari Bingwa. Gharama za tiba ya wagonjwa hawa nje ya nchi ni kubwa, kwa mantiki hiyo Wizara ya Afya imeingia mkataba na baadhi ya Hospitali za India zilizoonekana kuwa na ujuzi wa kutosha na unafuu mkubwa wa gharama. Gharama ya kumtibu mgonjwa mmoja ni wastani wa Tsh. 5,000,000/= . Fedha hii ni kwa ajili ya kulipia matibabu, usafiri, malazi na chakula kwa kipindi cha wiki mbili mpaka tatu, muda ambao umekadiriwa kwa mgonjwa kukaa hospitalini kwa matibabu.
78. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imepokea jumla ya maombi ya rufaa 1,453 kati ya mwaka 1999 na 2004. Kwa kipindi kifupi cha Januari – Aprili 2004, maombi yaliyopokelewa ni 60. Kati ya wagonjwa wote ni wagonjwa 536 tu waliobahatika kupelekwa nje kwa matibabu. Aidha, kati ya wagonjwa 912 wanaongoja kupelekwa nje ya nchi, wagonjwa 209 ni watoto wadogo wenye umri chini ya miaka 10.
79. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeanza majadiliano na Wahisani mbalimbali kutoka nje ya nchi ili waweze kutusaidia kuanzisha huduma za tiba ya magonjwa ya moyo hapa nchini. Wahisani hao ni pamoja na Serikali za Japan na Uchina. Vile vile Hospitali ya Taifa Muhimbili imeanza maandalizi ya kutoa tiba ya upasuaji wa magonjwa ya moyo. Mipango yote hii inalenga kulipunguzia Taifa gharama za tiba nje ya nchi.

HOSPITALI ZA RUFAA NA HOSPITALI MAALUMU

Hospitali ya Taifa Muhimbili

80. **Mheshimiwa Spika**, majukumu ya Hospitali ya Taifa Muhimbili yameendelea kuwa ya kutoa huduma za tiba za ngazi ya ubingwa (*tertiary care*) na kufanya utafiti wa magonjwa mbalimbali. Pia hospitali hii inaendelea kutumiwa kwa mafunzo ya Madaktari na wataalamu mbalimbali wa afya. Huduma kwa wagonjwa zinaendelea kuimarishwa hasa baada ya bajeti ya hospitali hiyo kuongezwa pamoja na utekelezaji wa mabadiliko yanayoendelea kutekelezwa katika Sekta ya Afya (Health Sector Reform).
81. **Mheshimiwa Spika**, Kamati ya Mpito (*Transitional Management Committee - TMC*) ya kusimamia utekelezaji wa mgawanyo wa

rasilimali, wafanyakazi na madeni ya lililokuwa Shirika la Afya Muhimbili kati ya Hospitali ya Taifa Muhimbili na Chuo Kikuu Kishiriki cha Sayansi za Afya Muhimbili (*Muhimbili University College of Health Sciences – MUCHS*) ilikamilisha majukumu yake. Ripoti yake iliwasilishwa kwa Wizara ya Afya na Wizara ya Sayansi, Teknolojia na Elimu ya Juu. Maafisa wa ngazi za juu wa Wizara ya Sayansi, Teknolojia na Elimu ya Juu pamoja na Wizara ya Afya walikaa kwa pamoja mwishoni mwa mwezi Desemba, 2003. Tayari wamekwishakubaliana kuhusu mgawanyo wa mali hizi na sasa unaandaliwa mkataba wa makubaliano (Memorandum of Understanding – MOU) utakaowawezesha kutumia mali zisizohamishika kwa manufaa ya wote.

82. Mheshimiwa Spika, Baraza la Wadhamini la Hospitali ya Taifa Muhimbili limekwisha kamilisha taratibu za Muundo wa Hospitali na uteuzi wa Mkurugenzi Mtendaji. Mkurugenzi Mtendaji alianza kazi tarehe 1/11/2003. Uteuzi wa Menejimenti unaendelea.

83. Mheshimiwa Spika, ujenzi wa jengo la watoto (*Paediatric Complex*) unaendela vizuri. Ifikapo mwezi wa Julai/Agosti 2004, ghorofa ya msingi (*Basement*), Ghorofa ya chini (*Ground floor*) na ghorofa ya kwanza (*First floor*) vitakuwa vimekamilika. Mkandarasi anaendelea na ujenzi wa Ghorofa ya pili kwa kukamilisha ujenzi wa kuta na anaendelea na ujenzi wa nguzo za ghorofa ya tatu ambayo ndiyo ya mwisho.

84. Mheshimiwa Spika, mwaka 2002/2003 tulitoa taarifa ya ukarabati mkubwa wa majengo mbalimbali ya Hospitali ya Muhimbili kwa mkopo kutoka Benki ya Maendeleo ya Afrika (*African Development Bank - ADB*) na uhisani wa *Axios International, JICA na CDC*. Ninayo heshima kulitaarifu Bunge lako Tukufu juu ya kazi nzuri ya ukarabati unaoendelea katika hospitali hiyo ambayo unaonyesha maendeleo mazuri kama ifuatavyo:-

- Ukarabati wa Jengo la wodi ya Sewahaji uko kwenye hatua ya ukamilishaji; ubadilishaji wa paa, madirisha, mfumo wa maji safi na taka umekamilika. Karakana mpya iko kwenye hatua ya kupaua.
- Jengo la kufungia tanuru taka (Incinerator) mpya nalo liko kwenye hatua ya kupaua. Tanuru taka mpya pamoja na mapipa maalum ya taka zinazozalishwa mahospitalini zimekwishanunuliwa.

- Jengo la upasuaji katika wodi ya wazazi limekwishafanyiwa upanuzi wa vyumba na sasa kazi inayoendelea ni kuweka mifumo ya hewa, umeme na maji. “Autoclave machine” imeshaletwa na inafungwa. Njia za mawasiliano “Telepaging” zimeshafungwa zitaanza kutumika wakati wowote kutoka sasa. Pia mashine za kufulia zimeagizwa na zinatarajiwa kuwasili wakati wowote ili zifungwe na kuanza kutumika.
- Ukarabati wa hospitali ya Taifa Muhimbili unaogharamiwa na Abbot/Axios International unaendelea kwa kukarabati jengo la Maabara (Central Pathology Laboratory - CPL), ujenzi wa jengo la wagonjwa wa nje (OPD) karibu na jengo la wodi ya Wazazi na ujenzi wa uzio kuzunguka hospitali. Ujenzi wa uzio ambao umefikia asilimia 97 unatarajiwa kukamilika mwanzoni mwa mwezi Desemba, 2004.
- Mradi unaogharamiwa kwa ushirikiano wa Serikali ya Tanzania, JICA na Taasisi ya Marekani ya Kudhibiti Magonjwa (CDC) umekamilisha ujenzi wa awamu ya kwanza wa kituo cha Maelezo Muhimbili na kimeanza kutumika.

Hospitali ya Bugando

- 85. Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2003/2004 hospitali ya Rufaa ya Bugando imeendelea na juhudi za kuboresha huduma za rufaa kwa wananchi wa mikoa ya Kanda ya Ziwa. Hospitali ya Bugando ilipata mashine ya *CT Scan* kama nilivyolijulisha Bunge lako tukufu mwaka 2003/2004 na imepata mtaalam wa kutumia mashine hiyo. Daktari Bingwa huyu anategemewa kutoa huduma pamoja na kuwafundisha mafundi sanifu wa radiologia waliopo Bugando jinsi ya kutumia mashine hiyo kikamilifu.
- 86. Mheshimiwa Spika**, mwezi Oktoba mwaka 2003 Bugando ilifanikiwa kuzindua Chuo Kikuu Kishiriki cha Sayansi za Tiba, juhudi zinaendelea za kuvijumuisha vyuo vingine vya Tiba vilivyoko chini ya hospitali ya Bugando viwe chini ya Chuo Kikuu hicho.

Hospitali ya KCMC

- 87. Mheshimiwa Spika**, Hospitali ya Rufaa ya KCMC katika mwaka 2003/2004 iliendelea kutekekeleza mipango yake katika utoaji huduma za tiba, kuendeleza mafunzo na uendelezaji wa utafiti. Katika mwaka

2003/2004 hospitali hii ilihudumia wagonjwa 128,001 na kati ya hao 24,539 walikuwa wagonjwa wa kulazwa na 103,462 walikuwa ni wagonjwa wa nje. Wagonjwa waliohudumiwa walitoka mikoa yote Tanzania pamoja na nchi jirani.

- 88. Mheshimiwa Spika**, katika kutekeleza lengo kuu la pili la kutoa mafunzo, katika mwaka 2003/2004 shughuli za mafunzo ziliongezeka kutokana na ongezeko la wanafunzi wanaosomea Udaktari katika Chuo Kikuu cha Tumaini. Mwezi Novemba 2003 chuo hiki kilitoa wahitimu 11 wa Udaktari (*Doctor of Medicine*) ikiwa ni awamu ya pili, na Madaktari Bingwa 9 walihitimu. Mafanikio haya yalitokana na michango ya wahisani mbalimbali pamoja na Serikali.
- 89. Mheshimiwa Spika**, hospitali ya KCMC ina uwezo wa kulaza wagonjwa 450. Kutokana na ongezeko la wagonjwa, hospitali imekuwa ikilaza wagonjwa hadi 550. Msongamano huu unaathiri ubora na ufanisi wa huduma zinazotolewa. Wizara yangu ikishirikiana na Wizara ya Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa imeendelea kuboresha huduma za hospitali za Mikoa na Wilaya ili kupunguza msongamano katika hospitali hiyo na hospitali nyingine za rufaa.

Hospitali ya Rufaa ya Mbeya

- 90. Mheshimiwa Spika**, hospitali ya Rufaa Mbeya ilitekeleza majukumu yake ya kutoa huduma za tiba za rufaa (*tertiary care*) kwa wananchi wa Mikoa ya Nyanda za Juu Kusini yaani Mbeya, Iringa, Rukwa na Ruvuma; kutoa mafunzo kwa wataalam wa Afya; na kufanya utafiti (*Medical Research*) kwa ajili ya kusaidia kutatua matatizo ya kiafya katika jamii.
- 91. Mheshimiwa Spika**, hospitali inatoa mafunzo kwa fani za Madaktari wasaidizi (Assistant Medical Officers), Tabibu wa Meno (Dental Assistants), Uendeshaji wa huduma katika vyumba vya kupasulia kwa wauguzi (*Theatre Management course*) na pia Mafunzo ya kazi kwa vitendo kwa wanafunzi waliofuzu mafunzo ya Shahada ya udaktari (*Intern Doctors*).
- 92. Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha mwaka 2003/2004 hospitali ilitekeleza miradi mbalimbali ya maendeleo ikiwa pamoja na:-
- Ukarabati wa wodi za wazazi – Hospitali ya Meta.

- Ujenzi na kuweka umeme jengo la kusafisha damu kwa wagonjwa wenye matatizo ya figo (*Renal Dialysis Room*).
- Ujenzi wa uzio wa hostel ya Madaktari Wanafunzi (*Intern Doctors*).
- Ukarabati wa karakana ya hospitali.
- Ununuzi wa samani kwa ajili ya jengo la maabara na hostel ya *Madaktari Wanafunzi*.
- Ukarabati wa mfumo wa maji taka hospitali ya Meta.
- Uwekaji vyandarua hospitali nzima kwa kutumia fedha za uchangiaji.

Taasisi ya Tiba ya Magonjwa ya Mifupa (MOI)

- 93. Mheshimiwa Spika,** Taasisi ya Tiba ya Magonjwa ya Mifupa Muhimbili (*Muhimbili Orthopaedic Institute – MOI*) imetimiza mwaka wa nane tangu kuanzishwa, kupitia sheria namba 7 ya mwaka 1996. Taasisi inashughulikia magonjwa ya mifupa, majeruhi na mishipa yafahamu. Taasisi inatumia mfumo wa wagonjwa wenye uwezo kulipa gharama halisi za matibabu, wengine kuchangia gharama za kawaida za uchangiaji matibabu na wale wasiokuwa na uwezo kutibiwa bila malipo. Kwa utaratibu huu, huduma katika Taasisi zimeendelea kuimarika siku hadi siku. Katika kipindi cha mwaka 2003/2004 wagonjwa 6,311 walilazwa katika Taasisi hii, kati ya wagonjwa hao 454 walilipa gharama halisi za matibabu. Vilevile wagonjwa 15,735 walihudhuria kliniki na kati yao wagonjwa 5,789 walilipa gharama halisi za matibabu. Aidha, operesheni 1,610 zilifanyika katika kipindi hicho, na 334 zililipiwa gharama halisi.
- 94. Mheshimiwa Spika,** Kitengo cha Viungo Bandia (*Orthopaedic Workshop*) kilihudumia wagonjwa 698, na kitengo cha mazoezi ya viungo kilihudumia wagonjwa 13,569.
- 95. Mheshimiwa Spika,** Katika mwaka 2003/04 Serikali imetoa mchango wake kwa Taasisi hii wa kiasi cha shilingi billion 1.01. Mchango huu pamoja na fedha za wahisani zimewezesha kukamilisha ujenzi wa awamu ya pili na kuanza kutoa huduma mwaka 2003 ikiwa ni pamoja na huduma za Chumba cha wagonjwa mahututi (*Intensive Care Unit -*

ICU), Maabara, vyumba vya upasuaji na utakasaji wa vyombo. Mafunzo mbalimbali ya wataalamu yanaandaliwa.

Taasisi ya Saratani ya Ocean Road (*The Ocean Road Cancer Institute*)

96. **Mheshimiwa Spika**, Taasisi ya Saratani ya Ocean Road pamoja na ongezeko la wagonjwa imeendelea kutoa huduma bila malipo kwa wagonjwa wote wa Saratani nchini. Mbali na kupanua huduma za matibabu, Taasisi imeanzisha huduma za Uchunguzi wa Saratani “*cancer screening*” kwa akina mama. Huduma hii pia hutolewa bila malipo. Tangu huduma hii ya uchunguzi ianzishwe mwaka jana wanawake 6,500 wamefanyiwa uchunguzi, wengi wao wakiwa wametoka mijini, na wale waliogunduliwa kuwa na matatizo wamepatiwa matibabu.
97. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha uliopita, Taasisi ya Saratani ilipata msaada wa vifaa vya kutolea huduma ya matibabu ya mionzi na *Nuclear Medicine* kutoka *International Atomic Energy Agency* na msaada wa kuanzisha huduma za uchunguzi wa Saratani ya shingo ya kizazi kutoka Shirika la Afya Ulimwenguni. Vile vile Taasisi ya Saratani ilipata msaada wa kitaalamu kutoka *International Network for Cancer Treatment and Research* ili kuiwezesha Taasisi kutibu asilimia kubwa ya watoto wanaopata Saratani. Jumla ya thamani ya misaada yote hii ilikuwa dola za kimarekani laki nane na nusu (US \$850,000).
98. **Mheshimiwa Spika**, Mradi wa kuboresha matibabu ya Saratani kwa kutumia mionzi unagharamiwa na mchango wa shilingi milioni mia tisa (Tshs. 900,000,000) kutoka Serikali ya Tanzania na shilingi milioni mia tatu (Tshs.300,000,000) kutoka *International Atomic Energy Agency*.

Hospitali ya Kibong’oto

99. **Mheshimiwa Spika**, Hospitali ya rufaa ya Kifua Kikuu – Kibong’oto ilianzishwa kama Taasisi ya kutibu ugonjwa wa Kifua Kikuu. Hospitali hii kwa sasa ina uwezo wa vitanda 300, vitanda 256 kwa wagonjwa wa Kifua Kikuu na vitanda 44 kwa wagonjwa wengine. Hospitali imeendelea kupokea wagonjwa wengi kutoka Mikoa ya Arusha, Kilimanjaro, Tanga, Dodoma, Shinyanga, DSM na Singida.

Ujenzi wa wadi ya wagonjwa wenye vimelea sugu vya Kifua Kikuu (*Multi – Drug Resistant – TB – MDRT*) pamoja na Maabara unaendelea kwa Serikali kushirikiana na Wahisani wanaoisaidia Sekta ya Afya katika kutekeleza Mradi wa Kifua Kikuu na Ukoma.

Hospitali ya Mirembe na Taasisi ya Isanga

- 100. Mheshimiwa Spika,** Hospitali ya Mirembe ni maalumu nchini Tanzania kwa kutoa huduma ya tiba ya magonjwa wa akili kwa wagonjwa wa kawaida na wahalifu. Hospitali ya Mirembe pia hutoa huduma kwa wagonjwa wa kawaida. Wagonjwa wa akili huletwa kutoka hospitali za mikoa yote kama wagonjwa wa rufaa au wanaokuja wenyewe kwa matibabu. Taasisi ya Isanga hutoa huduma kwa wagonjwa wa akili wahalifu. Wagonjwa huletwa kisheria kwa amri ya Mahakama, Magereza au Jeshi la Polisi. Pamoja na huduma za kawaida kwa wagonjwa wa akili, jukumu la pekee kwa Taasisi hii ni kuchunguza na kutoa taarifa ya hali ya afya ya akili aliyokuwa nayo mgonjwa wakati wa kutenda kosa/makosa yaliyomfanya achukuliwe hatua za kisheria. Taasisi ya Isanga ina vituo viwili vya kukarabati mienendo ya wagonjwa wa akili, navyo ni Mirembe Annex na kijiji cha Hombolo. Pia kuna chuo kinachotoa mafunzo ya Uguzi katika fani ya magonjwa wa akili ngazi ya stashahada na stashahada ya juu.
- 101. Mheshimiwa Spika,** kuanzia Januari hadi Desemba, 2003 Hospitali ilipokea jumla ya wagonjwa 63,202 kati ya hao wagonjwa wa akili walikuwa 28,000 na wengine waliobaki ni wagonjwa wa kawaida. Wagonjwa wa akili waliolazwa hospitali ya Mirembe ni 2,478. Aidha, Taasisi iliendelea kuwatibu wagonjwa wa akili 21 waliofutiwa mashitaka yao kutokana na kudhibitika kwamba walitenda makosa wakiwa wagonjwa wa akili. Wagonjwa walioletwa kwa utaratibu wa rufaa kutoka hospitali nyingine ni 258.
- 102. Mheshimiwa Spika,** tatizo kubwa kwa jamii kwa sasa ni utumiaji wa dawa za kulevya. Mwaka 2003 jumla ya wagonjwa 346 (wanaume 340 na wanawake 6) walipokelewa wakiwa wameathirika na dawa za kulevya (*drugs addicts*). Wengi wao wakiwa vijana wadogo wenye umri kati ya miaka 15 na 35.
- 103. Mheshimiwa Spika,** Ngome ya wanawake katika Taasisi ya Isanga imefanyiwa ukarabati kwa nje na kukamilika. Hali hii imeondoa uwezekano wa ngome kuanguka na kujeruhi wagonjwa. Pia ukarabati umedhibiti utoro wa wagonjwa. Aidha, jengo kwa ajili ya kutolea

huduma ya afya ya kinywa limefanyiwa ukarabati kwa fedha za uchangiaji na huduma imeanza kutolewa. Kwa kutumia fedha za Miradi ya Maendeleo, mifereji ya maji na maji taka imefanyiwa ukarabati.

HUDUMA YA UTAWALA NA WATUMISHI

Idara ya Utawala

- 104. Mheshimiwa Spika,** Wizara ya Afya inatambua umuhimu wa kushughulikia maslahi ya watumishi wake ili kuongeza ari ya utendaji kazi. Katika kipindi cha mwaka 2003/2004 Wizara ya Afya iliwapandisha vyeo watumishi 4,200 wa kada mbalimbali za Afya kati ya watumishi 5,000 waliotarajiwa kupandishwa madaraja katika kipindi hicho. Watumishi 73 walithibitishwa kazini na wengine 75 waliajiriwa katika masharti ya kudumu na malipo ya uzeeni pamoja na masharti ya huduma za kawaida.
- 105. Mheshimiwa Spika,** Wizara pia kwa kushirikiana na ofisi ya Menejimenti ya Utumishi wa Umma imeanza utaratibu wa kuishirikisha Sekta Binafsi katika utoaji wa huduma katika maeneo ya ulinzi, uhudumu, na upishi kwa lengo la kuboresha huduma na kupunguza gharama za uendeshaji.
- 106. Mheshimiwa Spika,** katika utekelezaji wa sera ya maendeleo ya Wanawake na Jinsia Wizara yangu imeanza kutoa elimu kwa watumishi wa ngazi mbalimbali kuhusu masuala ya jinsia ili kuwawezesha kuelewa na kutekeleza majukumu yao katika mtazamo wa kijinsia. Hadi sasa watumishi 344 wamepata elimu hii.

HUDUMA YA MAFUNZO YA WATUMISHI WA AFYA

- 107. Mheshimiwa Spika,** Wanafunzi 2,879 walihitimu katika vyuo mbalimbali vya afya hapa nchini katika fani za uuguzi na sayansi za afya. Idadi ya madaktari wanaohitimu toka katika Vyuo Vikuu ndani ya nchi imeendelea kuongezeka. Kwa mwaka 2003/2004 madaktari 91 walihitimu katika vyuo vya Muhimbili, KCMC na Hubert Kairuki Memorial University. Madaktari 100 walimaliza mafunzo ya “internship” na wamepatiwa mafunzo ya kuwaandaa kufanya kazi (*orientation*) na kupangiwa vituo vya kazi sehemu mbalimbali nchini.

- 108. Mheshimia Spika,** Madaktari Bingwa 100 walihitimu mafunzo yao katika fani mbalimbali ndani na nje ya nchi. Wizara imegharamia mafunzo ya muda mrefu ya watumishi 41 nje ya nchi ambao wanatarajiwa kumaliza mafunzo yao mwaka huu.
- 109. Mheshimiwa Spika,** Wizara inaendelea kuimarisha mafunzo ya kujiendeleza kwa watumishi wa afya kwa njia ya posta (distance education). Wanafunzi 192 wamesajiliwa kuchukua mafunzo ya kujiendeleza kutoka katika ngazi ya Wakunga Wasaidizi (MCHA) kuwa Wauguzi Wakunga.
- 110. Mheshimiwa Spika,** katika jitihada za kuboresha mafunzo yanayotolewa katika vyuo vya Afya hapa nchini Wizara imevifanyia ukarabati vyuo 27 pamoja na kuvipatia vyuo vyote kompyuta. Vituo vya Mafunzo ya Kujiendeleza vya Kanda vilivyoko Arusha, Morogoro, Mwanza, Iringa, Kigoma na Mtwara vimefanyiwa ukarabati wa kuvinunulia vifaa muhimu ili viweze kutoa na kuratibu mafunzo mbalimbali katika ngazi ya Mkoa na Wilaya. Mitaala minne ya mafunzo imefanyiwa mapitio na kuboreshwa ili iendane na kubadilika kwa teknolojia.
- 111. Mheshimiwa Spika,** jumla ya vyuo 44 kati ya 91 vilivyokaguliwa na Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi vilipata usajili wa Baraza hilo. Vyuo hivyo vinajiimarisha kufikia hatua nyingine ya ithibati (accreditation) na kutambulika kitaifa na kimataifa.
- 112. Mheshimiwa Spika,** katika kuimarisha uandaaji wa mipango, utekelezaji, usimamizi na uongozi wa huduma za afya katika ngazi mbali mbali, Wizara imekamilisha rasimu za vitabu vya mafunzo ya Timu za Usimamizi katika ngazi ya Mkoa (Regional Health Management Teams), Hospitali, Vituo vya Afya na Zahanati.

Kuimarisha Taaluma (Educational Audit and Support)

- 113. Mheshimiwa Spika,** katika mwaka 2003/2004 mipango na kazi zifuatazo zilitekelezwa ili kuimarisha taaluma katika vyuo vyetu:-
- Maswali ya mitihani kwa ajili ya benki ya maswali (question bank) yaliandaliwa. Kada zilizohusishwa zilikuwa Waganga Wasaidizi (AMO), Maafisa Tabibu, Maafisa Tabibu (Meno) na Wauguzi Wakunga.
 - Kila kada ilitunga maswali ya mitihani ya miaka minne (4). Uingizaji wa maswali kwenye benki ya maswali unaendelea.

- Mafunzo ya wakufunzi jinsi ya kufundisha kumhudumia mama mjamzito “Focussed Antenatal Care” (FANC), Malaria wakati wa ujauzito (Malaria in Pregnancy - MIP) na matibabu ya ugonjwa wa Kaswende wakati wa ujauzito (Syphilis in Pregnancy - SIP)” yalifanyika kwa kushirikiana na Chuo kikuu cha John Hopkins cha Marekani. Jumla ya waalimu 24 walipatiwa mafunzo hayo.
- Mafunzo ya mbinu mpya za kufundisha (Teaching Methodology Course) yalifanyika na jumla ya walimu 16 kutoka katika kila kada walipata mafunzo hayo.

Mipango ya Watumishi

114. Mheshimiwa Spika, Kitengo cha Mipango ya Watumishi kilitekeleza shughuli zilizopangwa kulingana na mpango wa kazi wa mwaka 2003/2004 kama ifuatavyo:-

- Kufanya utafiti kuhusu upungufu wa watumishi katika Sekta ya Afya “Study on Human Resource for Health Attrition”.
- Kuunda kamati ya kufuatilia utekelezaji wa masuala ya maendeleo ya watumishi. Kamati hii imejumuishia wadau wote wanaohusika na masuala ya watumishi.
- Kutoa takwimu za watumishi katika Sekta ya Afya kwa wilaya na kubainisha upungufu uliopo, ambao utatumiwa na mamlaka husika kujaza nafasi zilizo wazi

OFISI YA MGANGA MKUU KIONGOZI

Dharura na Maafa

115. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Afya, imeendelea kujiandaa kukabiliana na Dharura na Maafa mbalimbali yanayoweza kutokea katika nchini yetu wakati wo wote. Kwa kipindi cha mwaka wa fedha 2003/2004, Wizara ilitekeleza kazi zifuatazo:-

- Wizara ilitembelea hospitali mbalimbali za mikoa ya Tanga, Dodoma na Morogoro, ili kutoa ushauri na maelekezo ya

kitaalamu kwa ajili ya kuboresha huduma za afya na hasa katika kukabiliana na Dharura na Maafa pindi yatakapotokea.

- Mapitio ya hali halisi (*Situation Analysis*) katika hospitali, kuhusu hali halisi ya kukabiliana na Dharura na Maafa hapa nchini, pia yalifanyika katika baadhi ya hospitali zilizopo katika mikoa ya Dodoma, Iringa na Morogoro.

Ukaguzi wa Huduma za Afya

116. Mheshimiwa Spika, kwa kipindi cha mwaka wa fedha 2003/2004, Ukaguzi wa Huduma za Afya ulifanyika kwa kukamilisha kazi zifuatazo:-

- Ukaguzi wa Huduma za Afya katika mikoa (8) iliyojumuisha wilaya 16 (wilaya 2 kila mkoa). Mikoa hiyo ni Kagera, Mwanza, Pwani, Iringa, Mbeya, Mtwara na Rukwa.
- Kuandaa mwongozo wa “Mfumo wa Kitaifa wa Ubora wa Huduma za Afya” (*Development of a National Quality Improvement Framework in Health Care*).
- Kuunda Kamati ya Kitaifa ya Uboreshaji Huduma za Afya nchini (*Establishment of National Quality Improvement Committee in Health*).
- Kukamilisha uandaaji mwongozo wa kudhibiti na kuzuia uambukizo katika vituo vya kutolea huduma za Afya nchini (*Infection prevention and control guidelines for health care services in Tanzania*).
- Kuendelea kutoa mafunzo na kusambaza vitabu vya kanuni, miongozo na viwango vya kitaifa katika huduma za Afya katika mikoa ya Tanzania Bara (*National Norms and Guidelines on cross cutting issues for health care practices in Tanzania*).
- Kufanya mapitio na kuboresha mwongozo wa ukaguzi /usimamizi wa utoaji huduma za Afya (*Review of supervision and inspection guidelines and master checklist for assessment and monitoring of quality of health services*).

Huduma za Uguzi

117. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka wa fedha wa 2003/2004, Wizara kwa upande wa huduma za Uuguzi na Ukunga iliweza kukamilisha na kuainisha mahitaji ya vifaa vinavyohitajika kwa ajili ya kutoa huduma za uuguzi zenye ubora kulingana na viwango vilivyowekwa, kuandaa ‘modeli’ ya Uuguzi wa Kitanzania (Tanzania Nursing Practicing Model), na kufanya usimamizi wa utoaji wa huduma katika mikoa minane.

Mpango wa Taifa wa Kudhibiti UKIMWI

118. Mheshimiwa Spika, ugonjwa wa UKIMWI bado unaendelea kuwa tishio kubwa kwa afya, maendeleo na uchumi wa Taifa letu. Katika mwaka 2002, wagonjwa wapya wa UKIMWI 12,675 walisajiliwa katika hospitali za mikoa yote 21 ya Tanzania Bara. Idadi hii inaifanya jumla ya wagonjwa wote kuanzia mwaka 1983 hadi mwaka 2002 kufikia 157,173. Tunafahamu kuwa hawa ni baadhi tu ya wagonjwa ambao wanakwenda hospitali na taarifa zao kutolewa kwenye Mfumo wa Taarifa za magonjwa wa Wizara.

119. Mheshimiwa Spika, makisio yetu kamili ya idadi ya wagonjwa wa UKIMWI kuanzia mwaka 1983 hadi mwishoni mwa mwaka 2002 ni zaidi ya 785,865. Aidha kutokana na viwango vya maambukizi ya virusi vya UKIMWI kati ya watoa damu hospitalini kwa mwaka 2002, Watanzania wapatao 1,894,160 walikuwa wakiishi na Virusi vya UKIMWI. Hii ni idadi kubwa ya watu na inapunguza kwa kiwango kikubwa sana nguvu kazi ya Taifa na kuleta mzigo mkubwa kwenye huduma za afya, kijamii na za kiuchumi hapa nchini.

Huduma ya Kudhibiti UKIMWI

120. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia takwimu hizi na kwa kutambua kuwa UKIMWI ni janga la Kitaifa na la kila Mtanzania, Wizara ya Afya inatoa huduma mbalimbali zenye lengo la kudhibiti maambukizi mapya ya UKIMWI na kutoa huduma kwa wale ambao tayari wameathirika. Katika kipindi cha mwaka 2003/04 huduma kuu zifuatazo zilitolewa:-

Huduma ya Usalama wa Damu

121. Mheshimiwa Spika, katika kipindi husika, chupa za damu 146,271 zilipimwa kabla ya kuongezwa kwa wagonjwa. Kati ya hizo, chupa 14,284 zilitambuliwa kuwa na Virusi vya UKIMWI na hivyo kutupwa. Hii ni asilimia 9.7% ya watu wote waliotoa damu ikiwa ni pungufu ya

asilimia 1.3 kulinganisha na mwaka 2001 ambapo viwango vya maambukizi vilikuwa asilimia 11.

Huduma ya ushauri nasaha

- 122. Mheshimiwa Spika**, kama kila Mtanzania atatambua hali yake binafsi ya maambukizi ya virusi vya UKIMWI ni hatua muhimu sana katika kudhibiti kuenea kwa ugonjwa wa UKIMWI. Kwa kutambua ukweli huu, Wizara ya Afya kwa kushirikiana na wadau wengine, imeanzisha na kuendeleza huduma za ushauri nasaha katika vituo 332, katika mikoa yote hapa nchini. Aidha, ili kuratibu shughuli za wadau wote nchini, rasimu ya Mwongozo wa Kitaifa wa Huduma za Ushauri nasaha umeandaliwa. Mwongozo huo utaboresha viwango vya huduma zitolewazo na wadau mbali mbali na kutoa dira sahihi kwa watoa huduma wote. Naomba kuchukuwa nafasi hii kuishukuru Serikali ya Denmark kwa msaada wao wa kuanzisha vituo vya kutoa ushauri nasaha kwa vijana mkoani Kagera. Vituo hivyo viko katika kila halmashauri na vimeonyesha mafanikio makubwa kwa kuwashirikisha vijana wenyewe katika kuviendesha.

Huduma ya Tiba ya Wagonjwa wa UKIMWI Majumbani (Home Based Care)

- 123. Mheshimiwa Spika**, ugonjwa wa UKIMWI unahitaji huduma za afya kwa muda mrefu. Ndugu za wagonjwa na jamii kwa ujumla hushirikishwa katika utoaji wa huduma za majumbani. Kwa sasa hivi huduma hizi zimeanzishwa katika wilaya 17 katika mikoa 12. Wilaya nyingine 28 zimekwishapatiwa mafunzo na zinasubiri kupatiwa vifaa ili kuanza kutoa huduma za majumbani.

Huduma ya Kufuatilia Mwenendo wa Maambukizi ya Virusi vya UKIMWI katika Jamii

- 124. Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2003 huduma hii ambayo inahusu upimaji wa damu kwa akima mama kwenye vituo vya Mama na Mtoto iliendeshwa kwenye mikoa kumi hapa nchini. Mikoa hiyo ni Dar es Salaam, Morogoro, Dodoma, Kilimanjaro, Kagera, Mbeya, Mtwara, Lindi, Tanga na Kigoma. Aidha, ufuatiliaji wa tabia za ngono na elimu ya uzazi miongoni mwa vijana wenye umri wa miaka 15 hadi 24 ilifanyika katika mikoa ya Mtwara, Dodoma, Kilimanjaro, Lindi, Tanga na Kigoma. Kutokana na utafiti huu, uchambuzi wa taarifa za mikoa ya Mtwara, Kilimanjaro na Dodoma ambao upo tayari umebainisha mambo yafuatayo:-

- Vijana walio wengi hujihusisha na ngono katika umri mdogo asilimia 50 ya vijana waliohojiwa walikuwa wamefanya tendo la ngono wakiwa na umri wa kati ya miaka 15 hadi 20.
- Idadi kubwa ya vijana wana wenzi zaidi ya mmoja wa ngono na tabia hii imeenea zaidi kwa wavulana kulinganisha na wasichana. Katika mkoa wa Mtwara, asilimia 51.5 ya wanaume katika sehemu za mijini na asilimia 47.6 katika sehemu za vijijini walikuwa na mwenzi zaidi ya mmoja katika kipindi cha miezi 12 kabla ya utafiti.
- Matumizi ya mipira, yaani kondom, kwa vijana ni kidogo sana na ni vijana wachache sana chini ya asilimia 5 waliotumia mipira hii katika tendo lao la kwanza la ngono. Hii ni sawa na asilimia 20 tu ya vijana ambao walitumia mipira ya kondom katika tendo la ngono kabla ya ndoa.
- Viwango vya ufahamu kuhusu UKIMWI vilikuwa vya juu kabisa lakini vijana wengi walitumia sura ya mtu kama kipimo cha kumtambua mtu aliyeambukizwa virusi vya UKIMWI.
- Vijana wengi zaidi ya asilimia 95 wamekwisha sikia habari kuhusu magonjwa ya ngono lakini hawakuweza kutaja dalili kuu za magonjwa haya.
- Ngono kati ya vijana na wazee ni jambo la kawaida. Takriban asilimia 25 ya vijana wanawake katika mikoa ya Mtwara, Kilimanjaro na Dodoma walikuwa wakifanya ngono na wanaume ambao walikuwa na umri wa miaka kumi zaidi yao.
- Viwango vya stadi za maisha vilikuwa vya chini sana hususani kwa wasichana na wengi waliamini kuwa uwezo wao wa kuamua masuala ya ngono haupo tena hasusan kwenye maisha ya ndoa.

Huduma ya Magonjwa ya Ngono (Sexually Transmitted Infections –STI)

125. Mheshimiwa Spika, huduma za kutibu magonjwa ya ngono zinatolewa kwenye mikoa yote hapa nchini. Katika mwaka 2002, matukio 193,896 ya magonjwa ya ngono yalitolewa taarifa kutoka mikoa yote ikilinganishwa na matukio 211,291 mwaka 2001. Mikoa iliyoongoza kuwa na matukio mengi zaidi ni Mbeya, Dar es Salaam,

Dodoma, Tanga, Shinyanga na Morogoro. Mikoa iliyotoa taarifa za matukio machache sana ni Pwani, Singida, Ruvuma, Iringa na Kagera.

Usambazaji wa Kondomu

- 126. Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2003, jumla ya kondomu 55,164,687 za kiume na 174,330 za kike zilisambazwa. Kondomu za kiume zilikuwa na ongezeko la kondomu milioni 8 kulinganisha na mwaka 2003.

Dawa za Kurefusha Maisha kwa Walioathirika na Virusi vya UKIMWI (Anti –Retroviral Therapy) – ARVs)

- 126.** Serikali imekamilisha maandalizi ya kuagiza dawa za kurefusha maisha kwa walioathirika na virusi vya UKIMWI. Wizara ya Afya itashirikiana na Wahisani mbalimbali ambao ni Shirika la Afya Ulimwenguni (WHO), Global Fund, Clinton Foundation na Serikali za Canada, Norway na Marekani ili kuanza mpango wa kusambaza dawa za ARV's ifikapo Oktoba, 2004. Kwa mwaka wa kwanza tunalenga kuwafikia wagonjwa 33,000 kutoka mikoa yote ya Tanzania Bara.

TAASISI, TUME NA MAMLAKA ZILIZO CHINI YA WIZARA YA AFYA

Mamlaka ya Chakula na Dawa (Tanzania Food and Drug Authority – TFDA)

- 127. Mheshimiwa Spika**, Mamlaka ya Chakula na Dawa imeanzishwa kwa Sheria ya Chakula, Dawa na Vipodozi namba 1 ya mwaka 2003 ili kusimamia udhibiti wa ubora, usalama na ufanisi wa vyakula, dawa, dawa za mitishamba, vipodozi na vifaa tiba.

- 128. Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha 2003/2004 Mamlaka imeweza kuandaa rasimu ya kanuni/sheria ndogo zifuatazo:-

- Usimamizi wa Fedha, Maadili na Mwenendo Mwema kwa wafanyakazi wa Mamlaka.
- Ada na Ushuru utakaotozwa na Mamlaka.
- The Tanzania Food, Drugs and Cosmetics (Food Hygiene) Regulations, 2004.

- The Tanzania Food, Drugs and Cosmetics (Importation and Exportation of Food) Regulations, 2004.
- The Tanzania Food, Drugs and Cosmetics (Transport of Meat) Regulations, 2004.
- The Tanzania Food, Drugs and Cosmetics (Food Labelling) Regulations, 2004 na
- The Tanzania Food, Drugs and Cosmetics (Treatment and Disposal of Unfit Food) Regulations, 2004.

Aidha, Mamlaka imeweza kuandaa miongozo ifuatayo:-

- Usajili wa Vyakula vilivyosindikwa.
- Usajili wa Dawa za Mitishamba, vipodozi, dawa za chanjo, ukaguzi na mfumo utakaotumika katika ukaguzi.
- Pia imefanya marekebisho ya Mwongozo wa Usajili wa Dawa.

Usajili wa Bidhaa

129. Mheshimiwa Spika, jumla ya dawa 151 za binadamu na 12 za mifugo zilisajiliwa kati ya Julai 2003 na Machi 2004. Pia, jumla ya bidhaa 68 za vyakula zilisajiliwa katika kipindi hicho.

Uchunguzi wa kimaabara

130. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kwamba bidhaa zilizopo katika soko la Tanzania ni bora na salama, Mamlaka imefanya uchunguzi wa kimaabara kwa jumla ya sampuli 407 za dawa na 254 za vyakula katika kipindi cha kuanzia Julai 2003 mpaka Machi 2004. Aidha, Mamlaka iliweza kufanya uchunguzi wa dawa kwa kutumia maabara ndogo zinazohamishika zilizopo katika baadhi ya vituo vya mpakani na ofisi za mikoa. Hadi kufikia mwezi Machi mwaka huu sampuli 321 za dawa zilikuwa zimepimwa kwa kutumia maabara hizi.

Ukaguzi

131. Mheshimiwa Spika, Mamlaka imefanya ukaguzi katika sehemu mbali mbali zinazojihusisha na biashara za vyakula, dawa, vipodozi na vifaa tiba. Jumla ya maduka 555 ya dawa na maduka 1,830 ya vyakula

yamekaguliwa. Jumla ya viwanda 34 vya dawa vilikaguliwa. Kati ya hivyo, viwanda 7 ni vya ndani na viwanda 27 ni vya nje ya nchi. Pia viwanda 156 vya vyakula vilikaguliwa. Aidha, Mamlaka ilifanya ukaguzi katika vituo mbalimbali vya mpakani ambapo bidhaa toka nje ya nchi zinapitia ili kuhakikisha kuwa waingizaji wamefuata taratibu na sheria. Jumla ya mizigo 1,636 ya dawa na mizigo 718 ya chakula ilikaguliwa.

Kuhamasisha na kuelimisha wananchi kuhusu majukumu ya TFDA

132. Mheshimiwa Spika, Mamlaka imeweza kurusha vipindi na matangazo mbali mbali kwa njia ya redio, magazeti na televisheni ambavyo vimelenga kuelimisha jamii kuhusu majukumu ya Mamlaka. Aidha, semina za wadau wa Kanda za Mashariki, Kaskazini, Ziwa, Kati na Nyanda za Juu Kusini zilifanyika ili kuwaelimisha majukumu mbali mbali ya Mamlaka hii.

Mpango wa Maduka ya Dawa Muhimu

133. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na tatizo la ukiukwaji mkubwa wa sheria unaofanywa katika maduka ya dawa baridi, tarehe 11 Agosti 2003 Mamlaka ilizindua mpango wa Maduka ya Dawa Muhimu (Accredited Drug Dispensing Outlets, ADDO) unaofanyiwa majaribio mkoani Ruvuma. Mpango huu unalenga kuongeza upatikanaji wa dawa katika sehemu za vijijini na miji midogo. Hadi kufikia Machi, 2004 idadi ya maduka 70 ya dawa muhimu yalikuwa yamezinduliwa.

Ufuatiliaji wa madhara yatokanayo na dawa

134. Mheshimiwa Spika, Mamlaka imeendelea kukusanya taarifa za madhara yatokanayo na matumizi ya dawa. Mwaka 2003 kati ya matukio 73 ya madhara yaliyoshukiwa kutokana na matumizi ya dawa, 64 yalikuwa yametolewa taarifa kwa usahihi. Mamlaka inaendelea kuhamasisha watoa huduma za afya na wananchi kwa ujumla ili waweze kutoa taarifa za madhara ya dawa kwa Mamlaka. Vilevile fomu za kutolea taarifa zimeboreshwa ili kurahisisha ujazaji wa taarifa hizo za madhara.

Mafunzo kwa wafanyakazi wa TFDA

135. Mheshimiwa Spika, ili kuongeza tija, Mamlaka imeweza kuandaa mafunzo mbali mbali kwa watumishi wake kama ifutavyo:-

- Mara baada ya Mamlaka kuanzishwa uongozi wa Mamlaka uliandaa mafunzo kwa wafanyakazi kuhusu utoaji huduma kwa wateja. Mafunzo hayo yaliandaliwa kwa kushirikiana na Chuo cha Watumishi wa Umma na yalilenga katika kubadilisha mwenendo wa wafanyakazi ili waweze kuwahudumia vizuri zaidi wateja na hivyo kujenga sifa nzuri ya taasisi.
- Wafanyakazi walihudhuria masomo mbalimbali ya muda mfupi na mrefu hapa nchini na nje ya nchi.
- Mamlaka imeandaa mafunzo ya ukaguzi kwa wasimamizi wa sheria ya Chakula, Dawa na Vipodozi ya mwaka 2003 walio chini ya halmashauri za Jiji, Manispaa, Miji na Wilaya. Lengo ni kuwawezesha kufanya kazi kwa misingi ya sheria, taaluma na haki.

136. Mheshimiwa Spika, katika kushiriki vita dhidi ya UKIMWI, Mamlaka imeendelea kuhakikisha kuwa dawa za kuwaongezea maisha wagonjwa wa UKIMWI zinazolingia nchini ni bora, salama na zina ufanisi unaofikia viwango vinavyokubalika. Dawa hizi zinasajiliwa na sampuli huchukuliwa toka kwenye soko ili kuzifanyia uchunguzi wa kimaabara. Pia, Mamlaka inashiriki kikamilifu katika kuelimisha wananchi kuhusu matumizi sahihi ya dawa hizi na kuweka mikakati ya upatikanaji wake.

Huduma ya Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali

137. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2003/2004 Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali ilichunguza ubora na usalama wa sampuli 2,540 za dawa, vyakula, maji ya kunywa, majitaka na kemikali na kutoa matokeo na ushauri wa kitaalam kwa wadau na mamlaka husika. Aidha kati ya sampuli zilizochunguzwa asilimia 86 zilifikia viwango vya kitaifa na kimataifa vinavyokubalika kwa matumizi ya binadamu na usalama wa mazingira. Aidha, jumla ya sampuli na vielelezo 4,028 vinavyohusiana na makosa ya jinai vilichunguzwa na matokeo kutolewa kwa vyombo vya dola na hatua za kisheria zilichukuliwa.

138. Mheshimiwa Spika, mapato yaliyopatikana kutokana na huduma hizo katika kipindi cha mwaka 2003/2004 ni shilingi 225,344,720 fedha ambayo imetumika kununulia vitendeakazi, kujenga miundo mbinu na

kuwalipa wafanyakazi posho ikiwa ni motisha ili kuongeza ufanisi na kuboresha huduma.

- 139. Mheshimiwa Spika**, ili kulinda afya za wananchi na usalama wa mazingira, Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali inatekeleza sheria ya Usimamizi na Udhibiti wa Kemikali zitumikazo Viwandani na Nyumbani, (*Industrial and Consumer Chemicals Management and Control Act, No.3 of 2003*), kwa kuwahamasisha wananchi na sekta binafsi kuhusu matumizi bora na salama ya kemikali kupitia vyombo vya habari, magazeti, kutembelea viwanda, makampuni na kuendesha warsha mbalimbali.
- 140. Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2003/2004 jumla ya wadau 132 wa kemikali walisajiliwa Tanzania Bara. Idadi yao inatarajiwa kuongezeka zaidi katika kipindi cha mwaka 2004/2005 kutokana na wadau wengi kuelimishwa kuwa sheria inamtaka kila mtengenezaji, msafirishaji na muuzaji wa bidhaa hizo kujisajili.
- 141. Mheshimiwa Spika**, Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imenunua na kufunga mtambo wa kisasa ujulikanao kama “**DNA GENETIC ANALYSER**”. Mtambo huu utatumika kuchunguza na kutambua jinsi (gene) mbalimbali na kuondoa utata wa watoto wanaokataliwa na wazazi wa kiume au wa kike. Mtambo huu pia utatumika kuchunguza vielelezo ili kutambua watuhumiwa wa makosa mbalimbali yanayohusiana na uhalifu au ugaidi. Wakala imenunua aina mbalimbali za mashine, vipuri vya mashine, kemikali, na samani za maabara na ofisi katika mwaka 2003/2004 ambavyo vimesaidia kuimarisha utoaji huduma bora kwa wananchi.
- 142. Mheshimiwa Spika**, Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imeendelea kutekeleza Mkataba wa Huduma kwa Mteja (*Client Service Charter*), kwa kushughulikia malalamiko kuhusu huduma zilizotolewa na wamezingatia mapendekezo yaliyotolewa kwa nia ya kuboresha huduma ili kukidhi matarajio ya wateja wao. Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imekamilisha ukarabati wa jengo la maabara ya Kanda ya Ziwa Jijini Mwanza katika jitihada za kusogeza huduma karibu zaidi na wananchi.
- 143. Mheshimiwa Spika**, kutokana na upungufu wa maji na kukatika umeme kwa mara kwa mara, Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imechimba kisima kirefu cha maji na kujenga nyumba ya jenereta ili kukabiliana na matatizo hayo. Taratibu za zabuni kwa ajili

ya ununuzi wa jenereta zimekamilika. Ufungaji wa genereta hiyo utafanyika mwanzoni mwa mwaka huu wa fedha.

144. Mheshimiwa Spika, Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imetengeneza na inatekeleza miongozo mbali mbali inayohusu taratibu za kazi za maabara kulingana na mahitaji ya Shirika la Viwango Duniani (ISO/IEC 17025) ili ifikiriwe kupewa ithibati (accreditation) na matokeo yake ya uchunguzi yatambulike kimataifa. Aidha, Wakala imeshiriki katika matukio ya majanga yaliyosababishwa na moto na kutoa ushauri wa kitaalam.

145. Mheshimiwa Spika, mwaka 2003/2004 Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali ilisomesha wafanyakazi 27 wa kada mbalimbali kwa nia ya kuongeza ujuzi na ufanisi katika kazi.

Taasisi ya Chakula na Lishe Tanzania (TFNC)

146. Mheshimiwa Spika, Serikali inatambua umuhimu wa uhusiano wa lishe na afya bora katika maendeleo ya kiuchumi na kijamii. Kutokana na umuhimu huo, Taasisi iliendelea kutoa ushauri wa kitaalam kwa wilaya na kushirikiana na Taasisi mbalimbali nchini ili kuboresha afya na lishe ya jamii.

147. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na matatizo ya lishe nchini, Taasisi kwa kushirikiana na mikoa na wilaya ilifanya utafiti nchi nzima ili kutathmini upya ukubwa wa tatizo la upungufu wa madini joto baada ya zaidi ya miaka 10 ya utekelezaji wa mradi wa kuweka madini joto kwenye chumvi. Matokeo ya utafiti huo yanaonyesha kwamba, tatizo la Uvimbe wa Tezi la Shingo kwa sasa linaathiri asilimia 8 ya Watanzania. Kiwango hicho kina maana kwamba tatizo la upungufu wa madini joto nchini mwetu kwa sasa limepungua. Kabla ya hatua za kupambana na tatizo hilo hazijaanzishwa kwenye miaka ya themanini, asilimia 25 ya Watanzania walikuwa wameathirika na tatizo la upungufu wa madini joto. Aidha utafiti huo pia uliangalia upatikanaji wa chumvi yenye madini joto katika ngazi ya kaya. Sasa hivi asilimia 83.8 ya kaya nchini zinatamia chumvi yenye madini joto. Kiwango hiki bado kipo chini ya kigezo cha Shirika la Afya Duniani (WHO) ambacho ni asilimia 90. Taasisi imeendelea na jitihada za kuwahamasisha wananchi ili watumie chumvi yenye madini joto, pia taasisi imefanya ukaguzi wa viwanda ambavyo vinatengeneza chumvi kuhakikisha inaweka madini joto katika chumvi.

- 148. Mheshimiwa Spika,** Taasisi iliendeleza juhudi za Serikali za kudhibiti madhara ya upungufu wa Vitamini A kwa kuratibu na kusimamia kampeni za kitaifa za kutoa matone ya Vitamini A kwa watoto wenye umri kati ya miezi sita na miaka mitano katika mikoa yote ya Tanzania Bara. Zaidi ya asilimia 91 ya watoto wote walengwa walipatiwa matone hayo.
- 149. Mheshimiwa Spika,** lishe na afya ya mtoto viliendelea kupewa kipaumbele katika kipindi hiki. Mafunzo na ushauri nasaha juu ya njia bora za unyonyeshaji na ulishaji watoto katika kipindi hiki chenye maambukizi mengi ya virusi vya UKIMWI yalitolewa kwa wafanyakazi 39 wa Afya katika mikoa ya Arusha, Manyara na Iringa. Lengo ni kutoa mafunzo haya kwa wafanyakazi wa afya kwenye mikoa yote hapa nchini. Aidha, vijitabu, vipeperushi na mabango vinavyoelezea njia mbadala za ulishaji watoto kwa kinamama walioathirika na virusi vya UKIMWI vilichapishwa na kusambazwa.
- 150. Mheshimiwa Spika,** tafiti mbali mbali zinaonyesha uhusiano mkubwa kati ya lishe bora na tiba ya watu wanaoishi na virusi vya UKIMWI, kwani lishe bora ni muhimu katika kuongeza uwezo wa mwili kupambana na maambukizi ya virusi vya UKIMWI. Mwongozo wa kitaifa wa lishe kwa watu wanaoishi na virusi vya UKIMWI umetayarishwa. Mwongozo huo utasambazwa kwa wadau mbali mbali ili kusaidia kuboresha lishe ya walioathirika na virusi vya UKIMWI.
- 151. Mheshimiwa Spika,** Taasisi pia inaendelea kufanya majaribio ya kuongeza viini lishe kwenye unga wa mahindi katika vijiji 26 vya wilaya ya Kilolo, mkoani Iringa. Matokeo ya majaribio hayo yatasaidia katika kupanga mkakati wa kuongeza virutubisho kwenye vyakula katika ngazi ya jamii hapa nchini.

Taasisi ya Taifa ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu (NIMR)

- 152. Mheshimiwa Spika,** Sheria ya Bunge Namba 23 ya mwaka 1979 inaitaka Taasisi kushughulikia maswala ya utafiti wa magonjwa ya binadamu. Katika kipindi cha mwaka 2003/2004 Taasisi ilishughulikia usimamizi, uratibu, udhibiti, uenezi, utangazaji wa matokeo na ukuzaji wa utafiti nchini. Magonjwa yaliyofanyiwa utafiti ni Malaria, Matende, Mabusha, Usubi (River Blindness), Kichocho, Minyoo ya Tumbo, Kuhara, magonjwa ya zinaa, Malale na Kifua Kikuu.
- 153. Mheshimiwa Spika,** usugu wa vimelea vya Malaria kwa dawa za Malaria ni jambo linalokwaza juhudi za kudhibiti ugonjwa wa Malaria.

Tanzania Bara imebadilisha dawa ya mstari wa mbele ya kutibu Malaria isiyo kali kuwa SP baada ya usugu wa vimelea vya malaria kwa dawa ya chloroquine kuenea kwa kiasi kikubwa. Ili kupata tiba sahihi tafiti mbalimbali zinafanyika katika maeneo mbalimbali kama ifuatavyo:-

- Jinsi gani vyandarua vyenye viuatilifu vinaweza kupunguza mabadiliko ya jinsi (genes) zinazohusika na usugu wa vimelea vya malaria katika mbu. Uchunguzi umeonyesha kuwa vyandarua vyenye viuatilifu vinapotumiwa huweza kusimamisha na hatimaye kumaliza kabisa usugu wa vimelea vya Malaria.
- Utafiti juu ya usugu wa dawa za kuulia wadudu kwa jamii ya mbu (*Anophelines* na *Culecines*) ulifanyika Kange (Manispaa ya Tanga) na katika vijiji vya Mafere, Mng'aza, Kilulu na Zeneti wilaya ya Muheza. Utafiti huu ulihusisha dawa aina za Malathion, Fenitrothion na Permethrin. Utafiti huu unafanyika ili kubaini uwezo wa dawa hizo wa kuaa jamii ya mbu.

Utafiti wa Dawa Asilia

154. Mheshimiwa Spika, Taasisi ilishirikiana na Waganga wa jadi katika kutafiti dawa asilia za kutibu malaria na pia kujenga mahusiano kati ya Taasisi na watafiti wa nje na ndani ya nchi kwa nia ya kubadilishana maarifa na vitendea kazi. Kupitia mkataba wa WHO/AFRO na Wizara ya Afya, Taasisi ilipewa jukumu la kufanya utafiti wa namna ya kuzalisha dawa ya malaria itokanayo na mmea wa firi “(Artemisia annua)”.

Mpango wa Taifa wa Kudhibiti Matende

155. Mheshimiwa Spika, malengo ya mpango huu ni kuifikia jamii yote ya Tanzania iliyoathirika kwa ugonjwa wa Matende na Mabusha. Inakadiriwa kuwa kiasi cha watu milioni 21 wamo katika hatari ya kupata ugonjwa huu na kwamba karibu watu milioni 5 wamekwishaathirika na maradhi haya.

156. Mheshimiwa Spika, utafiti kwa dawa za Ivermectin ikitumiwa pekee, kulinganisha na dawa ya Ivermectin ikitumiwa pamoja na Albendazole katika kutibu minyoo ya Matende kwa watoto wa shule za msingi ulifanyika Julai 2003. Watoto 1829 wa shule 6 katika wilaya ya Pangani walishiriki. Matokeo ya utafiti huo ni kwamba dawa ya *Ivermectin* ikitolewa pamoja na *Albendazole* hufanya kazi zaidi na

kupunguza kwa kiasi kikubwa maambukizo ya minyoo ya Matende ukilinganisha na pale dawa ya Ivermectin ikitumika peke yake.

157. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha 2003/2004 mafanikio yafuatayo yalipatikana:-

- Wananchi milioni 1.5 walipatiwa dawa aina ya *Mectizan* na *Albendazole* kwa ajili kutibu Usubi, Matende na Mabusha.
- Wagonjwa 3000 walipata tiba ya upasuaji wa Mabusha.
- Elimu ya ugonjwa huu imetolewa kwa jamii kupitia vituo vya redio na luninga, magazeti na vijarida. Aidha wahudumu wa afya vijini 5,000 katika mikoa ya Pwani, Mtwara na Lindi walipatiwa mafunzo.

158. Mheshimiwa Spika, imani potofu zilizopo katika jamii zimeathiri kwa kiasi kikubwa umezaji/utumiaji wa dawa na mpango mzima wa kutokomeza Matende, pia uwezo mdogo wa hospitali za Wilaya kutoa huduma za upasuaji wa Mabusha ni kikwazo.

159. Mheshimiwa Spika, Taasisi imetekeleza programu ya ufuatiliaji wa magonjwa 13 ya kuambukiza yaliyopewa kipaumbele na Wizara ya Afya katika wilaya 12 zilizopo katika mikoa 8 na kanda 6 za Tanzania Bara kwa lengo la kudhibiti magonjwa ya kuambukiza hapa nchini. Magonjwa hayo ni Kipindupindu, Surua, Pepopunda, Polio, Kuhara (kwa watoto wenye umri chini ya miaka 5), Kuhara Damu, Homa ya Matumbo, Homa ya Manjano, Tauni, Malaria, Uti wa Mgongo, Homa ya Mapafu (kichomi kwa watoto wenye umri chini ya miaka 5) na Kichaa cha mbwa. Aidha malengo mahsusi ni kusaidia wilaya kuandaa takwimu bora na za kuaminika zenye kutumika kutoa maamuzi sahihi kwa lengo la kudhibiti magonjwa katika jamii.

MATARAJIO YA MWAKA 2004/2005

160. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha wa 2004/2005 Wizara yangu imetengewa kiasi cha Shilingi 91,215,753,600 kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo shilingi 3,552,448,200 ni kutoka Serikali ya Tanzania na kiasi cha shilingi 87,663,305,400 ni mchango kutoka Wafadhili na Taasisi za Kimataifa zinazochangia Mfuko wa Pamoja wa Afya (Basket Fund - BF) na wale walioko nje ya mfuko.

161. Mheshimiwa Spika, fedha zilizoanishwa hapo juu zitatumika kutekeleza miradi ya maendeleo ifuatayo:-

- Kuanzisha maabara 4 za kanda za uchunguzi katika mikoa ya Mbeya, Mwanza, Kilimanjaro na Dar es Salaam.
- Kuendeleza ukarabati na upanuzi wa Hospitali ya Taifa ya Muhimbili na hospitali za Jiji la Dar es Salaam (Dar es Salaam Urban Health Facilities).
- Ukarabati wa wodi, ujenzi wa hosteli ya madaktari wanafunzi (Intern Doctors) na ujenzi wa chumba cha wagonjwa mahututi (ICU) katika hospitali ya Rufaa Mbeya.
- Kuendeleza ujenzi wa wodi ya watoto katika hospitali ya Taifa ya Muhimbili.
- Kumalizia kutoa mchango wa serikali (counter part funds) ili kununua vifaa vya Taasisi ya Mifupa ya Muhimbili – MOI.
- Kuendeleza ujenzi wa maabara ya ubora (Quality Laboratory) Makao Makuu ya Mkemia Mkuu wa Serikali pamoja na ununuzi wa vifaa na kemikali kwa ajili ya maabara mpya ya Mwanza ambayo imekamilika hivi karibuni.
- Kuendeleza ukarabati wa vyuo vya afya 33.
- Kununua vifaa vya tiba kwa hospitali za Rufaa zote 6.

SERA NA MIPANGO

162. Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Afya ya Jamii (CHF) haujaanza rasmi katika maeneo ya Miji, Manispaa na Jiji. Hii inatokana na muundo wa Mfuko wa Afya ya Jamii kuwa ni wa vijijini. Kutokana na hali hiyo, Wizara yangu imepanga kuwa katika mwaka wa fedha 2004/05 tuanzie na halmashauri za miji mitatu ambayo ni Moshi, Iringa na Mtwara, pamoja na Jiji la Mwanza. Mwaka 2005/06 Halmashauri zote za Miji, Manispaa na Jiji zitafikiwa. Utaratibu wa kuchangia katika maeneo ya mijini utajulikana kwa jina la **Tiba kwa Kadi** (TIKA).

163. Mheshimiwa Spika, katika mpango wa kuufanya Mfuko wa Afya ya Jamii ufahamike na kupokelewa vizuri nchini kote, Wizara yangu

imepanga mkakati kamambe kuhamasisha Wilaya zote zile ambazo hazijaanzisha Mfuko wa Afya ya Jamii. Ili kufanikisha lengo hili Wizara itatumia wataalamu kutoka Vyuo vya Afya vya Kanda vinavyotoa mafunzo ya elimu ya kujiendeleza. Tunatumaini kwamba ifikapo tarehe 31 Desemba, 2004 kila Wilaya Tanzania Bara itakuwa imehamasishwa kuhusu umuhimu wa kuanzisha Mfuko wa Afya ya Jamii. Nawaomba Waheshimiwa Wabunge wanaotoka katika Wilaya zilizokwishaanzisha Mfuko huu, muwe chachu kwa zile Wilaya ambazo hazijaanzisha mfuko huu.

Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya

164. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha huduma za matibabu chini ya utaratibu wa Bima ya Afya, Serikali inakusudia kufanya yafuatayo:

- Kufanya utafiti wa jinsi ya kutoa huduma za matibabu kwa wastaafu.
- Kuboresha wigo wa mafao na kuangalia uwezekano wa kutoa huduma za uchunguzi wa afya (medical check ups) kwa wanachama. Hii itasaidia kugundua ugonjwa katika hatua za awali na kuzuia magonjwa ambayo wanachama wangeweza kuyapata au kuugua na hivyo kusababisha gharama zaidi za matibabu. Zoezi hili pia litasaidia kukusanya takwimu za hali ya afya (incidence rate) na ueneaji wa magonjwa (epidemiology) hivyo kuimarisha shughuli za kitafiti za Mfuko.
- **Kusajili vituo zaidi vya matibabu.** Katika mwaka wa fedha wa 2004/05 Mfuko utaweka kipaumbele katika kusogeza huduma za matibabu karibu zaidi na wanakoishi wanachama. Azma hii itatekelezwa kwa kusajili vituo zaidi vinavyomilikiwa na Madhehebu ya Dini, Mashirika ya kujitolea (VA's) na watu Binafsi hivyo kuongeza mtandao wa huduma za Mfuko.
- Kuongeza ufanisi katika utoaji na upatikanaji wa huduma za matibabu kwa watoa huduma na wasimamizi wa huduma, kwa kuvishindanisha vituo vya matibabu katika ngazi mbali mbali kwa vigezo mbalimbali ili kutoa tuzo na motisha kwa watakapo hudumia vizuri.

Mfumo wa Taarifa za Uendeshaji wa Huduma za Afya (MTUHA)

165. Mheshimiwa Spika, Katika mwaka 2004/2005, Wizara yangu itasambaza mfumo mpya wa ukusanyaji, uchambuzi na utunzaji wa takwimu kwa kompyuta katika wilaya zote za Tanzania Bara. Wizara

itatoa mafunzo kwa wakusanyaji, wawekaji na wachambuzi wa takwimu katika mikoa na wilaya zote ili kuboresha upatikanaji wa takwimu sahihi na kwa wakati unaotakiwa.

HUDUMA ZA KINGA

Udhibiti wa magonjwa ya kuambukiza (Epidemiologia)

- 166. Mheshimiwa Spika**, ili kudhibiti magonjwa ya kuambukiza Wizara yangu itaendelea kutoa mafunzo juu ya ufuatiliaji na udhibiti wa magonjwa kwa Wataalam katika wilaya 47.

Kitengo cha udhibiti wa magonjwa yanayoenezwa na wadudu

- 167. Mheshimiwa Spika**, kwa kuwa imekwisha thibitishwa kuwepo kwa ugonjwa wa homa ya vipindi iletwayo na Papasi, katika kipindi cha 2004/2005 Wizara yangu itatekeleza mikakati ya kukabiliana na Papasi kwa kushirikiana na Taasisi ya Viuatilifu ya Arusha ili kuangamiza Papasi katika maeneo yaliyofanyiwa utafiti katika mikoa ya Iringa, Morogoro, Arusha na Manyara.

Huduma ya Elimu ya Afya kwa Umma

- 168. Mheshimiwa Spika**, kazi ya kuelimisha na kuhamasisha jamii itambue matatizo yake ya kiafya itaendelezwa. Wizara yangu inalenga katika kuwaelimisha wananchi mbinu mbali mbali za kubadili tabia na mitindo ya maisha inayoathiri afya zao. Lengo jingine ni kuiwezesha jamii kupanga, kutekeleza na kutathmini mipango ya kuzuia na kudhibiti magonjwa.
- 169. Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka wa 2004/05, kitengo cha Elimu ya Afya kitaziimarisha Kamati na Bodi za Afya za Wilaya katika kubuni na kutayarisha vielelezo bora vya afya kulingana na sehemu zao. Kitengo pia kitaendelea na lengo lake la 2003/2004 la kuziwezesha timu za uendeshaji huduma za afya wilayani kupanga na kutathmini utoaji wa elimu ya afya.

Afya ya mazingira

170. Mheshimiwa Spika, mashindano ya usafi wa mazingira kwa kipindi cha 2004/2005 yatahusisha Halmashauri za Wilaya zote na hivyo kushirikisha nchi nzima. Wizara yangu katika mwaka 2004/2005 inakusudia kuendelea kushirikiana na sekta mbalimbali katika kuimarisha hali ya Afya ya Mazingira nchini na tunatarajia mafanikio zaidi yatatikana kwa kuimarisha mbinu shirikishi, mbinu bora za ujenzi, matumizi ya vyoo bora na udhibiti wa takataka hasa katika hospitali zetu. Ni vema Wabunge tusaaidiane kusimamia usafi wa mazingira katika majimbo yetu ya uchaguzi ili kutokomeza magonjwa ya kuambukiza na hasa kipindupindu

Afya Katika Sehemu ya Kazi

- 171. Mheshimiwa Spika**, katika kudumisha afya sehemu ya kazi, Wizara yangu imepanga kufanya yafuatayo katika kipindi cha 2004/2005:-
- Kuhamasisha halmashauri 48 juu ya udhibiti wa athari za kiafya zinazowapata wafanyakazi mahali pa kazi.
 - Kuendesha mafunzo ya afya kazini kwa kutumia majarida ya masomo ya afya ya udhibiti wa athari mbalimbali za afya ya wafanyakazi.
 - Kuwa na mipango endelevu ya kazi za utekelezaji wa mikakati ya kukabiliana na athari za afya kwa wafanyakazi makazini, kwa kufanya usimamizi na tathmini katika halmashauri 48.

Huduma za Afya ya Uzazi, Mama na Mtoto

- 172. Mheshimiwa Spika**, Wizara ya Afya itaendelea kutekeleza mkakati wa huduma ya afya ya uzazi, mama na mtoto uliopo unaoanzia 2004-2008. Katika kipindi cha mwaka 2004/2005 Wizara itaendelea kutoa huduma bila malipo kwa wanawake wajawazito ambao watahudhuria kliniki na kujifungua katika vituo vya kutolea huduma vya serikali. Pia huduma za matibabu kwa watoto wenye umri chini ya miaka mitano, chanjo na uzazi wa mpango zitaendelea kutolewa bila malipo katika vituo vyote vya afya vya serikali. Aidha Wizara itaendelea kununua na kusambaza dawa za uzazi wa mpango nchi nzima kwa kushirikiana na wahisani.
- 173. Mheshimiwa Spika**, kwa kutambua kuwa vifo vya wanawake vinavyotokana na uzazi bado vipo juu, Wizara yangu itafanya tathmini ya kina ya kutambua hali halisi ya uwezo wa vituo vyetu katika kukabiliana na dharura ya uzazi ikiwa ni pamoja na rufaa. Tathmini hii

itasaidia Wizara kubuni mikakati bora zaidi ya kupunguza vifo hivyo ambavyo wadau mbali mbali ikiwemo jamii itashirikishwa.

- 174. Mheshimiwa Spika,** Wizara imepanga kutoa mafunzo ya huduma za dharura kwa akinamama wanaojifungua kwa wafanyakazi 160 wanaotoa huduma za mama na mtoto katika mikoa ya Dar es Salaam, Mwanza, Lindi, Mtwara, Tanga, Kilimanjaro, Morogoro na Mara. Aidha watoa huduma 110 watapata mafunzo rejea kuhusu uzazi wa mpango kutoka mikoa ya Dodoma, Mtwara, Tanga, Morogoro, Lindi, Mbeya, Pwani na Mwanza.

Mpango wa Taifa wa Chanjo

- 175. Mheshimiwa Spika,** Katika mwaka 2004/2005, Wizara kwa kushirikiana na Mikoa pamoja na sekta mbali mbali itaendelea kuhamasisha wilaya ambazo ndizo watendaji wakuu katika huduma za afya na kutoa kipaumbele kwa huduma za chanjo. Mpango wa chanjo umepanga kuhakikisha Wilaya zote nchini zimefikia kiwango cha chanjo zaidi ya asilimia 90 ya DPT-HB3 yaani Kifaduro, Pepopunda, Donda Koo na Homa ya ini. Shughuli za kutokomeza ugonjwa wa Polio, udhibiti wa ugonjwa wa Surua na ufuatiliaji wa Pepo Punda kwa watoto utaendelea katika kipindi cha mwaka 2004/2005. Tunawaomba Waheshimiwa Wabunge kusaidia uhamasishaji wa jamii kupeleka watoto kupata chanjo zote zinazotakiwa ambazo zinatolewa bila malipo.

Mkakati wa kutibu Magonjwa ya Watoto kwa Uwiano (Intergrated Management of Childhood Illnesses – IMCI)

- 176. Mheshimiwa Spika,** katika mwaka 2004/2005, Wizara inakusudia kupanua utekelezaji wa mkakati wa kutibu magonjwa ya watoto kufikia wilaya zote nchini. Sambamba na hilo Wizara inatarajia kuongeza idadi ya wakufunzi wa mkakati huu kwa kutoa mafunzo zaidi ya ukufunzi. Ili kuweza kuendeleza mafunzo kwa njia ya majadiliano kuhusu mambo muhimu katika kaya na jamii yanayoathiri afya na makuzi ya mtoto, Wizara imepanga kupanua utekelezaji wa mkakati huu kutoka wilaya 7 za sasa hadi 27, kuchapisha zaidi vifaa na miongozo ya utetezi na mafunzo.

Huduma ya Afya Shuleni

177. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2004/2005 Wizara inategemea kuchapisha na kusambaza kadi ya kupima afya za wanafunzi, upimaji ambao utafanyika kwa kila mwanafunzi mara moja kwa mwaka. Kadi hiyo ni ya kila mwanafunzi ambapo ataitumia kuanzia aingiapo shule ya awali hadi anapomaliza Sekondari. Wizara ya Afya pia imeandaa mpango wa kitaifa wa udhibiti wa Kichocho na Minyoo mingine ambao utaanza kutekelezwa kabla ya Desemba, 2004.

Mpango wa Taifa wa Kudhibiti Malaria

178. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2004/2005 Wizara yangu itaendelea kuchukua hatua za tahadhari za kudhibiti milipuko ya Malaria, kufuatilia utekelezaji mfumo wa kutambua milipuko ya Malaria mapema na kuendesha mafunzo juu ya menejimenti ya takwimu. Matumizi ya vyandarua vyenye viuatilifu kupitia mpango wa Hati Punguzo (Voucher Scheme), utafanyika nchini kote kwa awamu. Mikoa itakayoanza katika awamu ya kwanza ni Dar es Salaam, Morogoro na Dodoma. Hadi kufikia Machi, 2006 mikoa yote itakuwa imefikiwa na mpango huu. Mpango huu unawahusisha mama waja wazito na watoto wadogo chini ya miaka mitano wanaohudhuria kliniki za hospitali za serikali na Mashirika yasiyo ya kiserikali.

Utafiti wa dawa za kutibu Malaria

179. Mheshimiwa Spika, Mwaka 2003/2004 nilitoa taarifa kuwa Wizara ya Afya itaendeleza utafiti wa dawa mseto itakayofaa kutibu Malaria. Naomba kuliarifu Bunge lako tukufu kuwa matokeo ya awali yameonyesha kuwa dawa mseto zinafaa kutibu Malaria. Wizara itaendelea na utafiti huo. Pindi utakapokamilika, taarifa kamili itawasilishwa katika Bunge lako tukufu.

Mpango wa Taifa wa Kuzuia Upofu na Kudhibiti Ugonjwa wa Usubi

180. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha 2004/2005 Wizara imepanga kuhusisha wilaya zote 50 zenye ugonjwa wa vikope. Wizara inatarajia kuongeza juhudi za kudhibiti ugonjwa wa Trachoma kwa kutumia mbinu ya SAFI (S = Sawazisha kope, A = Anza matibabu mapema, F = Fanya usafi wa uso na mwili, I = Imarisha mazingira) hadi kufikia vijiji 391 katika wilaya hizo 50.

181. Mheshimiwa Spika, katika kudhibiti ugonjwa wa Usubi kitaifa Wizara ya Afya inatarajia kutibu watu wapatao 1,612,800 katika kipindi cha 2004/2005 katika wilaya 12 za Ulanga, Kilombero, Kilosa, Songea, Mbinga, Tunduru, Ludewa, Rungwe, Kyela, Muheza, Korogwe na Lushoto.

Mpango wa Taifa wa kudhibiti Kifua Kikuu na Ukoma

182. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha 2004/2005 Mpango wa Taifa wa Kudhibiti Kifua Kikuu na Ukoma utaendelea kuagiza na kusambaza dawa za kutosha za Kifua Kikuu na Ukoma katika vituo vyote vya matibabu, kuendesha kampeni za kutokomeza Ukoma katika mikoa ya Tabora na Kagera, kutekeleza ushauri uliotolewa na wataalamu waliotathimini mpango wa kuingiza mipango ya Kifua Kikuu na Ukoma katika mpango wa jumla wa Wilaya (Comprehensive Council Plans) na kuendelea kuelimisha jamii kwa kusambaza vipeperushi, mabango na habari kwa njia ya luninga na radio juu ya jinsi ya kujikinga na maambukizi, kuutambua ugonjwa na taratibu za matibabu ya Kifua Kikuu na Ukoma. Wizara itaendelea na utekelezaji wa mpango wa pamoja wa kudhibiti maambukizo ya Kifua Kikuu na UKIMWI katika wilaya za Korogwe na Iringa Mjini.

Mradi wa Uimarishaji wa Huduma Muhimu za Afya (MUHUMA)

183. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2004/2005, mradi utaendelea kueneza nyenzo na uzoefu uliopatikana toka wilaya za Rufiji na Morogoro Vijijini na kupeleka kwenye wilaya zote za mikoa ya Morogoro na Pwani. Haya yakiwa ni maandalizi ya awali ya kueneza uzoefu na zana hizo katika wilaya zote nchini.

HUDUMA ZA TIBA

Huduma ya Dawa, Vifaa na Vifaa Tiba

184. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2004/2005 Wizara imetengewa jumla ya shilingi 35,175,356,000/= kwa ajili ya ununuzi wa dawa, vifaa na vifaa tiba kwa matumizi ya zahanati, vituo vya afya, hospitali za Serikali na hospitali teule. Hili ni ongezeko la asilimia 33 ya fedha zilizotengwa mwaka 2003/2004, na ni ongezeko la zaidi ya asilimia tisini ya fedha zilizotengwa mwaka wa fedha 2002/2003.

- 185. Mheshimiwa Spika**, Wizara ya Afya kupitia Bohari ya Dawa itaendelea kutoa kipaumbele kwa kupeleka masanduku ya dawa (drug kits) kwenye zahanati na vituo vya afya kwa kuwa vinahudumia wananchi wengi wa vijijini ambao hawana sehemu nyingine ya kupata huduma ya afya kama ilivyo kwa wakazi wa mijini. Aidha, zahanati 526 na vituo vya afya 36 vipya vilivyojengwa katika Halmashauri mbalimbali kwa nguvu za wananchi, vitapewa masanduku ya dawa (drug kits) kwa mwaka wa fedha 2004/2005.
- 186. Mheshimiwa Spika**, katika kuboresha upatikanaji wa dawa na vifaa tiba katika hospitali za wilaya, teule, mikoa na rufaa, mfumo wa “Capitalization of Hospital Pharmacies” ambapo wagonjwa wananunua dawa kwa nusu ya bei halisi utaendelea kuimarishwa ili kudhibiti makusanyo ya fedha na matumizi ya dawa. Fedha zitakazokusanywa zitatumika kununua dawa, vifaa na vifaa tiba.

Huduma ya Uchunguzi wa Magonjwa

- 187. Mheshimiwa Spika**, baada ya kukamilisha ufungaji wa mashine za X-ray, ultrasound na vifaa vingine, Wizara kwa kutumia karakana zake za Kanda itashirikiana na Halmashauri za Wilaya, Manispaa, Jiji na TAMISEMI kupanga mikakati ya ukarabati na matengenezo ya mashine hizo. Aidha, Wizara inakusudia kuleta Bungeni muswada wa sheria inayohusu taaluma ya mionzi ili kuboresha huduma za mionzi nchini katika mwaka huu wa fedha.
- 188. Mheshimiwa Spika**, Wizara ya Afya itaimarisha maabara za Hospitali za Rufaa na Mikoa, ili ziweze kufanya vipimo vya kufuatilia afya ya wagonjwa wanopatiwa dawa za kusaidia kurefusha maisha baada ya kuathirika na virusi vya UKIMWI. Vipimo hivyo ni “*CD4 counts*” na wingi wa virusi vya UKIMWI mwilini (*viral load*), pamoja na vipimo vya kuangalia hali ya afya kwa jumla (*Clinical Chemistry and Haematological investigations*). Uimarishaji huo utahusisha ununuzi wa dawa na vifaa kwa ajili ya kufanyia vipimo hivyo.
- 189. Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2004/2005, Wizara itaimarisha upatikanaji wa damu salama na ya kutosha kwa wagonjwa kwa kushirikiana na taasisi ya Marekani ya kudhibiti na kuzuia magonjwa (Centres for Disease Control and Prevention - CDC). Mambo muhimu yanayotarajiwa kufanyika ni pamoja na:-
- Kukamilisha ujenzi wa vituo vya damu vya Kanda (*Zonal Blood Transfusion Centres*) za Mwanza na Mbeya.

- Kuanza ujenzi wa kituo cha damu cha Kanda ya Dar es Salaam na Kanda ya Kusini.
- Kutengeneza mwongozo wa huduma za damu (*Guidelines for National Blood Transfusion Services*).

Huduma ya Kuzuia Maambukizi ya Virusi vya UKIMWI kutoka kwa Mama kwenda kwa Mtoto – (Prevention of Mother to Child HIV Transmission - PMTCT)

- 190. Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2004/2005 Wizara itasambaza huduma ya Kuzuia Maambukizi ya Virusi vya UKIMWI Kutoka kwa Mama Kwenda kwa Mtoto katika mikoa minane (8) zaidi ya Tanzania Bara. Lengo ni kufikisha huduma katika hospitali za mikoa yote na kuipa mikoa uwezo wa kiufundi kuweza kuifikisha huduma hiyo katika wilaya zao, vituo vya afya na zahanati.
- 191. Mheshimiwa Spika**, Wizara imeandaa mpango wa kutoa dawa za kurefusha maisha kwa akina mama waja wazito, wazazi wenzao na watoto wao. Mpango huu unaoitwa PMTCT – Plus na utanza kutekelezwa katika hospitali zote za rufaa, hospitali ya mkoa wa Kagera na hospitali zote ambazo tayari zimekwishaanza utekelezaji wa PMTCT. Mpango huu utagharimiwa na CDC, USAID, GTZ, Columbia University na shirika lisilo la kiserikali la Elizabeth Glaser Paediatric AIDS Foundation (EGPAF). Kama nilivyosema hapo awali, hadi kufikia Desemba 2004, Wizara yangu inalenga kufikia wagonjwa 33,000 kutoka mikoa yote ya Tanzania Bara.

Huduma ya Afya ya Kinywa

- 192. Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2004/2005 Wizara ya Afya imepanga kufunga vifaa vya tiba ya meno (Dental Units) kwenye hospitali za wilaya za Mbarali, Karatu, Ngorongoro, Simanjiro, Kiomboi, Morogoro Vijijini, Morogoro Manispaa, Mbozi, Hanang, Sikonge, Mpanda, Mvomero, Bariadi, Bukombe, Mbinga, Kilombero, Kishapu, Liwale, Njombe, Ludewa, Sengerema, Geita, Ukerewe, Misungwi, Newala, Mwanga na Kwimba. Pia vifaa vitafungwa katika hospitali zifuatazo: Iringa, Bombo, Mawenzi, Mount Meru na KCMC. Aidha dawa na vifaa muhimu vya tiba ya meno vitanunuliwa kwa ajili ya matumizi ya hospitali za mikoa na kwa ajili ya mafunzo vyuoni.
- 193. Mheshimiwa Spika**, ili kupunguza tatizo la vitabu vya kujisomea katika vyuo vya Tabibu Meno, mwaka huu wa fedha 2004/2005,

Wizara itachapisha vijitabu vya aina sita. Aidha Wizara yangu itafanya utafiti ili kufahamu magonjwa ya kinywa yanaathiri kwa kiasi gani wananchi.

Huduma ya Afya ya Akili na vita dhidi ya Dawa za Kulevya

- 194. Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2004/2005, Wizara inaandaa mipango ya kuboresha ujuzi wa kuhudumia wagonjwa wa akili na waathirika wa dawa za kulevya kwa kushirikiana na mikoa ya Dar es Salaam, Dodoma, Pwani na Mbeya ili kuboresha utoaji na usimamizi wa huduma za Afya ya Akili.

Huduma za Hospitali za Mashirika ya Kujitolea na Watu Binafsi

- 195. Mheshimiwa Spika**, kwa mwaka wa 2004/2005 ruzuku ya vitanda itapanda kutoka shilingi 15,000/= hadi shilingi 30,000/= kwa kitanda kwa mwaka. Aidha, mpango mpya wa makubaliano ya utoaji wa huduma - “**Service Agreement**” kati ya serikali na Mashirika ya dini utakamilishwa ili kuboresha huduma zinazotolewa na vituo hivyo.

Huduma ya Tiba Asili

- 196. Mheshimiwa Spika**, Wizara itaendelea kuwaelimisha waganga wa jadi na wadau wa tiba asili na tiba mbadala ili kuelewa sheria ya tiba asili na tiba mbadala. Aidha Wizara itakamilisha uundaji wa Baraza la Waganga wa Jadi na ufuatiliaji wa tiba asili na tiba mbadala likiwemo suala la utafiti.

Huduma ya Matibabu Nje ya Nchi

- 197. Mheshimiwa Spika**, Wizara imeanza kuzungumza na wahisani kutoka nje ya nchi ili kuanzisha hapa nchini huduma ya tiba ya magonjwa ambayo kwa sasa yanatibiwa nje ya nchi. Wahisani hao ni Serikali ya Japani na Serikali ya China. Mipango hii inalenga kulipunguzia Taifa gharama za tiba nje ya nchi pamoja na kuwapunguzia wagonjwa maumivu wakati wakingojea kwa muda mrefu kwenda kutibiwa nje ya nchi kutokana na upungufu wa fedha.

HOSPITALI ZA RUFAA

Hospitali ya Taifa ya Muhimbili

198. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2004/2005 ujenzi wa jengo jipya la wodi ya watoto (**Paeditrics Ward Complex**) utaendelea. Kazi zitakazofanywa ni kuweka paa na hatua za mwisho za ndani na nje ya jengo. Pia kuandaa vifaa tiba mbalimbali kwa ajili ya utoaji huduma. Ukarabati mkubwa wa Hospitali unaoendelea ambao unahisaniwa na Benki ya Maendeleo ya Afrika (**African Development Bank – ADB**) pamoja na Axios wa Wodi za Sewa Haji, Kibasila, Mwaisela na Wodi ya wazazi utakamilika.

Ukarabati wa Jengo la Maabara (Central Pathology Laboratory - CPL) na chumba cha maiti (**Mortuary**) na ujenzi wa sehemu ya upasuaji kwa akina mama wanaojifungua (**Operating Theatres**) utakamilishwa.

Vile vile vifaa tiba (medical equipment) vitanunuliwa. Mipango inaandaliwa ili kuwawezesha watumishi wa hospitali kushiriki katika kutekeleza mabadiliko ya huduma za hospitali (**hospital reforms**) pamoja na uimarishaji wa mfumo wa taarifa za uendeshaji wa huduma za afya (**Health Management Information System**).

Hospitali ya Bugando

199. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2004/2005 hospitali hii ina mipango ya kupanua huduma za chumba cha wagonjwa mahututi (Intensive Care Unit - ICU), kuongeza vitanda na mashine za kuhudumia wagonjwa katika chumba hicho. Hospitali itatoa mafunzo kwa wataalamu watakaotoa huduma katika eneo hili. Uongozi wa hospitali ya rufaa Bugando utaendeleza kazi za ukarabati wa hospitali hii iliyojengwa miaka 33 iliyopita. Ukarabati huu utaendelea kwa kutegemea upatikanaji wa fedha kutoka kwa Wahisani mbalimbali ikiwemo shirika la Maryknoll Fathers. Vile vile hospitali itaendelea kupeleka watumishi wake hospitali za Mulago na Kenyatta wakiwemo Wauguzi, Wafamasia, Wahasibu na Maofisa Ugavi ili kupata uzoefu utakaowaweza kuboresha huduma zitolewazo kwa wagonjwa katika hospitali ya Bugando.

Hospitali ya KCMC

200. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2004/2005 utafanyika ukarabati wa majengo mbalimbali na ujenzi wa wodi ya magonjwa ya ngozi na kuungua moto (**Burns**), Idara ya magonjwa ya njia ya mkojo (**Urology**) na ukarabati wa Boiler ili kuongeza upatikanaji wa mvuke kwa matumizi ya hospitali kwa ajili ya huduma mbalimbali. Pia hospitali itakamilisha jengo jipya la kliniki mbalimbali za kuhudumia wagonjwa wa nje (**Outpatient block**).

Taasisi ya Tiba ya Magonjwa ya Mifupa (MOI)

201. Mheshimiwa Spika, Katika mwaka 2004/2005 Taasisi ya Tiba ya Magonjwa ya Mifupa (MOI) itaendelea kutoa huduma za kibingwa za Tiba ya Mifupa, ajali na mishipa ya fahamu. Aidha, Taasisi hii itaendelea na mpango wa kutoa mafunzo ya kujiendeleza kazini kwa Madaktari Bingwa katika ubadilishaji wa mfupa wa nyonga (Total Hip Replacement) na Wauguzi wanaohudumia vyumba vya wagonjwa mahututi (Intensive Care Unit – ICU). Serikali pia itaendelea kuboresha huduma katika Taasisi hii kwa kununua vifaa kwa ajili ya vyumba 6 vya upasuaji.

Hospitali ya Rufaa Mbeya

202. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2004/2005 Hospitali kupitia vyanzo mbali mbali inatarajia kutekeleza miradi ifuatayo:-

- Ujenzi wa kitengo cha wagonjwa mahututi (***Intensive Care Unit - ICU***).
- Ukarabati wa wodi za hospitali kuu.
- Uwekaji wa mfumo wa maji moto unaotumia mionzi ya jua kwa ajili ya kitengo cha wazazi Meta.
- Uanzishaji huduma ya utoaji damu salama kupitia kituo cha kanda cha damu salama.
- Ujenzi wa kituo cha mafunzo na matibabu ya ugonjwa wa UKIMWI kwa kushirikiana na wadau mbalimbali.

- Kuendesha mafunzo ya Uongozi ili kuimarisha utendaji wa hospitali.
- Kupata wataalamu zaidi wa fani mbalimbali ili kuimarisha huduma za Rufaa.
- Kujenga hostel kwa ajili ya Madaktari Wanafunzi (Intern Doctors).
- Kuongeza idadi ya madaktari wanaofanya mafunzo ya vitendo kwa mwaka mmoja (*Intern Doctors*).

Taasisi ya Saratani ya Ocean Road (*The Ocean Road Cancer Institute*)

203. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2004/2005, Taasisi itaboresha huduma inazotoa kwa kukamilisha ujenzi wa vyumba maalumu kwa ajili ya kufunga mashine zinazotumika kutibu Saratani. Pia hospitali itaendeleza ukarabati wa wodi za wagonjwa.

Hospitali ya Mirembe na Taasisi ya Isanga

204. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2004/2005 hospitali imepanga kufanya yafuatayo:-

- Kuhakikisha upatikanaji wa huduma muhimu za afya, takwimu zenye mtizamo wa kijinsia, utafiti na uhusishwaji wa jamii yote katika utoaji wa huduma hizo.
- Kuboresha ujuzi wa watumishi katika kuwahudumia wagonjwa wa akili na walioathirika na dawa za kulevya kwa kuwapa mafunzo yatakayowawezesha kuwahudumia wagonjwa vizuri zaidi. Mafunzo haya yatatolewa sambamba na ujenzi wa kituo cha kuhudumia wagonjwa wa akili walioathiriwa na utumiaji wa pombe na dawa za kulevya.
- Ukarabati wa wodi tatu pamoja na ukarabati wa mfumo wa maji taka Isanga.

Hospitali ya Kibong'oto

205. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2004/2005, pamoja na kuendelea kutoa tiba, hospitali itafanya utafiti na kufuatilia usugu wa vimelea vya ugonjwa wa Kifua Kikuu. Matokeo ya utafiti huo yatawezesha kuzuia usugu wa vimelea kwa dawa zilizopo na kutafuta tiba itakayohimili

usugu huo. Aidha, hospitali itaendeza ujenzi wa wodi ya wagonjwa wenye vimelea sugu vya kifua kikuu (Multi Drugs Resistant - TB - MDRT) pamoja na maabara.

HUDUMA ZA UTAWALA NA WATUMISHI

Idara ya Utawala

206. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2004/2005 Wizara itaendelea kutoa kipaumbele katika kushughulikia maslahi na maendeleo ya watumishi wake ili kuboresha na kuimarisha utendaji kazi. Wizara inatarajia kuwapandisha vyeo watumishi 4,000 wa kada mbalimbali za Afya kwa mujibu wa miundo ya maendeleo ya utumishi wa kada zao. Wizara itaendelea kutoa elimu ya jinsia kwa watumishi katika Hospitali zote za Rufaa, Taasisi, Bodi zilizo chini ya Wizara ya Afya na kwa wajumbe wa Bodi za Huduma za Afya Wilayani ili waweze kuelewa uhusiano uliopo kati ya jinsia, afya, na maendeleo katika jamii.

HUDUMA YA MAFUNZO YA WATUMISHI WA AFYA

207. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi itahakikisha kwamba vyuo vyote vinavyoendesha mafunzo katika fani ya sayansi za Afya hapa nchini vinakaguliwa na kupata usajili wa Baraza hilo na kuviandaa kufikia hatua ya kupata ithibati (accreditation). Wizara pia itaendelea kuvikarabati vyuo vyake 33 ili kuboresha mazingira ya mafunzo.

208. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Chuo Kikuu cha Sayansi za Tiba Muhimbili (Muhimbili University Colleges of Health Sciences -MUCHS) imekwishaanza maandalizi ya kutengeneza mitaala ya kufundisha wahudumu wa afya kuhusu tiba ya ugonjwa wa UKIMWI kwa kutumia dawa za kurefusha maisha (Anti Retroviral - ARV's). Mtaala wa kufundisha wafamasia umekwishaandaliwa na mitaala ya kufundisha wahudumu wengine kama madaktari, wauguzi, na mafundi sanifu maabara itakamilika katika mwaka huu wa 2004/2005.

209. Mheshimiwa Spika, katika kutambua umuhimu wa ngazi ya mkoa katika usimamizi na utoaji huduma katika Halmashauri, Wizara itaendesha mafunzo kwa timu za afya kwenye Sekretarieti za Mkoa. Lengo ni kuziimarisha timu hizi ziweze kuzisimamia na kuzisaidia

Halmashauri kuboresha huduma wanazozitoa, matumizi ya rasilimali, utoaji taarifa na uzingatiaji wa viwango vya utoaji huduma. Mafunzo haya yataendeshwa katika vituo vya Kanda vya Elimu ya Kujiendeleza (**Zonal Training Centres**).

Mipango ya Watumishi

210. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha 2004/2005 tunatarajia kufanya mambo yafuatayo:-

- Kuendesha utafiti “Tracer study” kwa wahitimu wa Taasisi ya Afya ya Msingi Iringa (Iringa Primary Health Care Institute - PHCI) pamoja na Centre for Education in Health Development Arusha (CEDHA), Chuo cha Uuguzi Muhimbili (Nurse Tutors), na Chuo cha Kudhibiti Wadudu Waambukizao maradhi (Vector Control).
- Kufuatilia na kushauri juu ya kuzingatia viwango vya wataalam kama ilivyobainishwa katika Ikama ya watumishi.
- Kuendesha vikao vya kamati ya ufuatiliaji wa masuala ya watumishi kwa lengo la kujadili masuala yote muhimu ya watumishi kwa wakati.

OFISI YA MGANGA MKUU KIONGOZI

Dharura na Maafa

211. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2004/ 2005, Wizara inakusudia kufanya kazi zifuatazo:-

- Kutembelea wilaya mbili katika mikoa nane (8) ya Tanzania Bara kwa lengo la kufanya ufuatiliaji na usimamizi wa huduma za Afya, ili kutoa ushauri na maelekezo ya kitaalam katika kuboresha huduma za Afya hususani Dharura na Maafa.
- Kuchapisha miongozo miwili ya utoaji wa huduma za Dharura na Maafa yaani “Health Sector Guideline and Protocol on Emergency and Disaster Management” na “Emergency Operational Plan” (EOP), nakala 1,000 kila moja na kusambaza katika vituo vyote vya kutolea huduma za Afya hapa nchini.
- Kutoa mafunzo maalum ya jinsi ya kukabiliana na Dharura na Maafa kwa watoa huduma ya Afya katika hospitali (First Responders) ili kuongeza ufanisi katika kazi zao za kila siku.

- Kutoa mafunzo maalum ya jinsi ya kukabiliana na Dharura na Maafa kwa kamati za Uendeshaji wa huduma za Afya katika mikoa (Regional Health Management Teams - RHMT), ili kuongeza ufanisi katika kusimamia kazi hiyo kwa watumishi katika hospitali
- Kufanya upembuzi yakinifu (Situation Analysis) katika hospitali za mikoa ya Kilimanjaro, Tanga, Arusha na Mbeya ili kutoa ushauri wa maandalizi ya jinsi ya kukabiliana na Dharura na Maafa, pindi yakitokea.

Ukaguzi wa Huduma za Afya

212. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2004/2005, Wizara inakusudia kufanya kazi zifuatazo:-

- Kufanya ukaguzi na usimamizi wa huduma za afya katika mikoa minane (8) wilaya 16 (wilaya 2 kila mkoa).
- Kupanga na kuzindua mwongozo wa “Mfumo wa Kitaifa wa Uboru wa Huduma za Afya” (*Plan and launch Tanzania Quality Improvement Framework in Health Care*).
- Kufanya mkutano na wadau kuhusu mwongozo wa kudhibiti na kuzuia maambukizo katika vituo vya kutolea huduma za Afya nchini (*Infection prevention and Control guidelines for health care services in Tanzania*).
- Kuandaa viwango na viashiria vya utoaji bora wa huduma (*Development of Quality Improvement Standards and Indicators*).
- Kuandaa mwongozo wa kutathmini utendaji kazi kwa watumishi wa afya kuhusiana na ubora wa huduma za afya (*development of performance assessment tool for health workers in Quality Improvement of health care*).
- Kuandaa mwongozo kwa watumishi wa afya wa kujitathmini wao wenyewe kiutendaji kuhusiana na ubora wa huduma za afya wanazozitoa (*development of self assessment tool for health workers in Quality Improvement in health care*).
- Kuandaa mwongozo wa kutathmini utendaji kazi kwa watumishi wa afya kuhusiana na ubora wa huduma za afya

(development of performance assessment tool for health workers in Quality Improvement of health care).

Huduma za Uuguzi

213. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka wa fedha wa 2004/2005, Wizara inatarajia kutoa kipaumbele katika utoaji wa huduma za uuguzi kwa wagonjwa walioathirika na Virusi vya UKIMWI. Hii ni pamoja na kutayarisha miongozo ya utoaji wa huduma za uuguzi kwa wagonjwa hao katika vituo vya kutolea huduma, kufanya tathmini ya kazi ya kutoa ushauri nasaha inayofanywa na wauguzi. Kwa kuzingatia kuwa UKIMWI sasa ni tatizo kubwa mno katika vituo vyetu vya kutolea huduma bila kuwasahau watoa huduma wenyewe. Wizara itafanya usimamizi wa utoaji wa huduma hizi kwa kuzingatia viwango vya ubora katika mikoa ya Ruvuma, Tabora, Morogoro, Mara, Singida, Mtwara, Lindi na Rukwa katika jitihada za kuinua na kuboresha huduma za uuguzi nchini.

Mpango wa Taifa wa Kudhibiti UKIMWI

214. Mheshimiwa Spika, Baada ya kuwa na ugonjwa wa UKIMWI hapa nchini kwa takriban miaka ishirini sasa, tunayo idadi kubwa ya wataanzania waliombukizwa ugonjwa na ambao wanahitaji huduma za matibabu. Kutokana na hali hii, Serikali imetafakari suala hili na mwezi Octoba 2003, uamuzi ulichukuliwa kuanza mipango na taratibu za kutoa dawa ya kurefusha maisha kwa Wagonjwa wa UKIMWI. Huu ni uamuzi mzito na unahitaji rasilimali nyingi. Kwa kuanzia, Serikali imeandaa Mpango wa Kitaifa wa kutoa – dawa na matunzo kwa wagonjwa 400,000 wenye stahili katika kipindi cha miaka mitano ijayo. Mpango huo una maelengo manne yafuatayo:-

- Kutoa huduma bora za matunzo kwa Watanzania wote watakaokuwa na mahitaji na stahili.
- Kuimarisha mfumo wa huduma za afya hapa nchini kwa kupanua uwezo wa watumishi na kuongeza vitendea kazi.
- Kutoa elimu na habari kuhusu dawa na matunzo ya wagonjwa wa UKIMWI na kupunguza unyanyapaa kwa wagonjwa wa UKIMWI.

- Kuimarisha mfumo wa huduma za kijamii kwa wagonjwa wa UKIMWI.

215. Mheshimiwa Spika, malengo haya yametafsiriwa katika mpango wa kazi wa mwaka mmoja mmoja ambao utekelezaji wake unatarajia kuanza mwaka huu wa 2004/2005. Hadi kufikia mwisho wa mwaka wa kwanza tunatarajia kutoa matunzo kwa watanzania 220,000, ili kuweza kuwa sehemu ya watu milioni tatu duniani kote watakaokuwa wakipata matunzo haya mwaka 2005.

Mheshimiwa Spika, Wizara imepanga kutumia Shilingi bilioni 3.5 kwa ununuzi wa Dawa za ARVs kati ya kiasi cha shilingi bilioni 7.0 zilizotengwa na Serikali kwa kazi za kudhibiti UKIMWI. Ni matumaini yangu kuwa Waheshimiwa Wabunge wataunga mkono bajeti hii.

216. Mheshimiwa Spika, Pamoja na huduma na matunzo, tutaendeleza vilevile jitihada nyingine za kudhibiti kuenea kwa virusi na maambukizi mapya kwa kutoa elimu pamoja na mikakati mingine kama usalama wa damu na tiba ya magonjwa ya ngono.

TAASISI, TUME NA MAMLAKA ZILIZOPO CHINI YA WIZARA YA AFYA

Mamlaka ya Chakula na Dawa (Tanzania Food and Drug Authority – TFDA)

217. Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Chakula na Dawa katika kipindi cha 2004/05 inatarajia kutekeleza yafuatayo: -

- Kuendelea kusimamia ubora, usalama na ufanisi wa chakula, dawa, Vipodozi, vifaa tiba n.k kwa kuimarisha mfumo wa usajili, ukaguzi ikiwa ni pamoja na ukaguzi wa viwanda vya nje na ndani, vituo vya mipakani na maeneo ya kufanyia biashara ya bidhaa hizo.
- Kuimarisha maabara ili ziwe na uwezo wa kupima vipimo mbali mbali kwa kuzingatia viwango mbali mbali vya bidhaa zinazosimamiwa na Mamlaka, kwa kutumia zana za kisasa.
- Kuandaa miongozo mbali mbali na sheria ndogo ili kurahisisha utekelezaji wa Sheria Kuu, na kuboresha uelewa wa wadau.

- Kuendelea kuwahamasisha wadau kuhusu sheria mpya na utekekelezaji wake.
- Kuendelea kutoa mafunzo kwa watumishi ili waweze kufanya kazi kwa ufanisi zaidi ikiwa ni pamoja na kuimarisha na kutoa vitendea kazi kwa watumishi kulingana na teknolojia mpya.

Huduma za Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali

218. Mheshimiwa Spika, mwaka 2004/2005 Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali inategemea kuchunguza jumla ya sampuli 11,800, ambapo nyingi ya sampuli hizo zitatokana na kemikali za usajili.

Wakala inatarajia kupata kiasi cha shilingi milioni 405,157,000 kutokana na vyanzo mbalimbali ikiwa ni pamoja na ada ya usajili wa kemikali na wadau wa kemikali na ukaguzi wa sehemu zao za biashara.

219. Mheshimiwa Spika, Wakala wa Maabara ya Mkemia Mkuu wa Serikali imekamilisha ukarabati wa jengo la maabara ya Kanda ya Ziwa Jijini Mwanza katika jitihada za kusogeza huduma karibu na wananchi. Vifaa vya uchunguzi wa kimaabara vitanunuliwa na huduma zitaanza kutolewa katika mwaka huu wa fedha 2004/2005. Ujenzi wa jengo la maabara na ofisi jijini Dar es Salaam unaendelea vizuri na utakamilika katika mwaka huu.

220. Mheshimiwa Spika, katika mwaka huu wa fedha, Wakala inatarajia kusomesha wafanyakazi 33 kwa kufuata usawa wa jinsia kwa vipaumbele vya ujuzi unaotakiwa.

Taasisi ya Chakula na Lische Tanzania (TFNC)

221. Mheshimiwa Spika, Kwa mwaka 2004/2005, Taasisi ya Chakula na Lische itatoa kipaumbele katika kufanya utafiti wa lische nchi nzima ili viashiria vya lische vitumike katika kupima kiwango cha umaskini. Pia itasaidia wazalishaji chumvi wadogo wadogo kwa kuwapatia mafunzo kuhusu umuhimu na udhibiti wa madini joto mwilini na upatikanaji wa vifaa na madini joto.

Aidha, taasisi itaanzisha programu ya kutoa dawa za minyoo kwa watoto wenye umri chini ya miaka mitano na kuhamasisha jamii na watoa huduma kwa watu wanaoishi na virusi vya UKIMWI kuhusu matumizi ya mwongozo wa lische kwa waathirika wa UKIMWI ili

kuboresha afya zao. Vile vile itaandaa mwongozo wa ulaji bora ili kuweza kukabili magonjwa sugu yenye uhusiano na ulaji usiofaa kama vile Kisukari, magonjwa ya Mfumo wa damu na moyo, Saratani na mengineyo.

Taasisi ya Taifa ya Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu (NIMR)

222. Mheshimiwa Spika, mwaka wa fedha wa (2004/2005) Taasisi itaendelea kufanya utafiti wa dawa asilia ya TMS-2001 na ile inayotokana na mmea wa *Artemisia annua* katika kutibu ugonjwa wa malaria. Matokeo ya awali ya utafiti wa kutumia dawa mseto kutibu Malaria uliofanyika Rufiji, Kyela – Mbeya, Mkuzi – Tanga, Nagaga – Masasi na Ujiji – Kigoma yameonyesha kuwa dawa mseto inafaa kutibu Malaria. Wizara yangu sasa hivi inaandaa mwongozo wa tiba mseto na utakapokamilika tutalijulishe Bunge lako tukufu.

Mpango wa Taifa wa Kudhibiti Matende

223. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha wa 2004/2005 Taasisi inatarajia kugawa dawa kwa watu milioni 3.4 na kuendeleza huduma za tiba za Mabusha na Matende kwa maeneo ya ukanda wa pwani unaojumuisha mikoa ya Pwani, Lindi, Mtwara na Tanga.

224. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa 2004/2005 Taasisi ina malengo ya kuimarisha vituo vyake vya kanda ili viweze kufanya kazi zake za tafiti mbalimbali kwa ufanisi zaidi.

USHIRIKIANO WA NDANI NA NJE YA NCHI

225. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuwa na ushirikiano mzuri na wa karibu na nchi marafiki na mashirika ya kimataifa yenye moyo wa kuisaidia sekta ya afya katika utoaji wa huduma za afya. Wizara ya Afya pia inatambua mchango mkubwa wa taasisi, makampuni ya hapa nchini na wananchi wote katika harakati za kupambana na maradhi mbalimbali na katika utoaji huduma za afya. Ushirikiano huu tunaupa umuhimu wa juu sana kwani kama usingekuwepo tusingefikia mafanikio tuliyonayo hivi sasa.

226. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Afya imeendelea kuadhimisha siku mbalimbali za afya zinazoadhimishwa Kitaifa na Kimataifa. Naomba kuchukua nafasi hii kuwashukuru viongozi mbalimbali wa kitaifa,

mikoa, wilaya na wananchi wote kwa ujumla kwa kufanikisha maadhimisho ya siku hizo.

- 227. Mheshimiwa Spika**, nachukua nafasi hii kwa niaba ya Serikali na kwa niaba yangu binafsi kuzishukuru kwa dhati nchi ambazo zimeendelea kuisaidia sekta ya afya. Nchi hizo ni China, Cuba, Canada, Denmark, Hispania, India, Ireland, Italia, Japan, Korea Kusini, Marekani, Misri, Sweden, Ufaransa, Uholanzi, Uingereza, Ujerumani, na Uswis na nchi nyingine zote zilizoshiriki kwa namna moja au nyingine au kupitia mashirika yao ya kiserikali na yasio ya kiserikali.
- 228. Mheshimiwa Spika**, Mashirika ya Kimataifa pia yanastahili shukurani kwa ushirikiano wao mzuri na Wizara yangu. Naomba kuchukua tena nafasi hii kutoa shukran kwa Jumuiya ya Nchi za Ulaya (EU), Shirika la Umoja wa Kimataifa la Maendeleo (UNDP), Shirika la Afya Ulimwenguni (WHO), Shirika la Kuhudumia Watoto (UNICEF), Shirika la Umoja wa Mataifa la Uzazi wa Mpango (UNFPA), Shirika la Umoja wa Taifa la Kudhibiti UKIMWI (UNAIDS), Shirika la Umoja wa Kimataifa la Kuhudumia Wakimbizi (UNHCR), Benki ya Dunia, Benki ya maendeleo ya Africa (ABD), Benki ya Nchi za Kiarabu kwa ajili ya Maendeleo ya Uchumi ya Nchi za Afrika (BADEA), OPEC, na Madaktari Wasio na Mipaka (Medicin Sans Frontieres - MSF). Vilevile napenda kuyashukuru mashirika ya maendeleo ya nchi mbalimbali ambayo ni CIDA (CANADA), CUAMM, DANIDA, DFID, GTZ, IDRC, IRELAND AID, JICA, KfW, MISERIOR, SAREC, SDC, CDC, SIDA (SWEDEN), USAID. Tunawashukuru pia Wafadhili wa mradi wa kudhibiti magonjwa ya usubi na vikope ambao ni African Programme for Orchorceriasis Control, International Eye Foundation, Merk, Pfizer, Hellen Keller Foundation na International Trachoma Initiative. Taasisi nyingine za Kimataifa ni *Axios International, US President's Initiative, Bill Clinton Foundation, Bill and Melinda Gates Foundation, Abbot Laboratories, London School of Hygiene and Tropical Medicine, John Hopkins University, Global Fund for HIV/AIDS, TB and Malaria na PMTC-PLUS University of Columbia.*
- 229. Mheshimiwa Spika**, katika kutoa shukurani mara nyingine tena naomba nichukue nafasi hii kwa niaba ya Serikali niwashukuru watu binafsi, vyama vya hiari, na mashirika yasiyo ya kiserikali ya ndani ya nchi kwa kuwa mstari wa mbele katika kuchangia uimarishaji wa huduma za afya. Mashirika hayo ni pamoja na Aga Khan Foundation, AMREF, Lions Club, Rotary Club International, BAKWATA, CCBRT, CCT, ELCT, TEC, Msalaba Mwekundu, Shree Hindu

Mandal, Hubert Kairuki Memorial Hospital, Regency Hospital, na TANESA. Napenda pia kuwapongeza Tanzania Heart Institute kwa hatua waliofikia katika kuanzisha huduma za upasuaji wa moyo hapa nchini.

MWISHO

- 230. Mheshimiwa Spika,** Katika kipindi chote cha mwaka wa fedha 2003/2004 nimefanya kazi kwa ushirikiano mkubwa na viongozi wenzangu wa Wizara ya Afya. Nachukua fursa hii ya pekee kuwashukuru wafuatao Mheshimiwa Dr. Hussein Ali Mwinyi Mb. Naibu Waziri wa Afya, Ndugu Mariam Joy Mwaffisi, Katibu Mkuu, Dr. Gabriel Upunda, Mganga Mkuu Kiongozi, Wakurugenzi wa Idara zote katika Wizara ya Afya, Wakurugenzi wa Hospitali za Rufaa na Taasisi zilizo chini ya Wizara ya Afya, Waganga Wakuu wa Mikoa na Wilaya, Wakuu wa Hospitali, Vituo vya Afya, Zahanati na Wakuu wa Vyuo vya Mafunzo ya Afya na wafanyakazi wote wa afya wa Serikali, mashirika ya kujitolea na watu binafsi. Nawaomba waendele kufanya kazi kwa nguvu zote na kwa moyo wa kujitolea kwa manufaa ya wananchi na taifa letu kwa ujumla.
- 231. Mheshimiwa Spika,** sitaweza kumaliza hotuba yangu bila kuwashukuru wafuatao, mume wangu Mheshimiwa Pius Msekwa na watoto wangu wote pamoja na wananchi wa Jimbo la Lulindi ambao mimi ninawawakilisha katika Bunge lako hili tukufu. Nawashukuru sana kwa uvumilivu wao. Mara nyingi sipo pamoja nao kwa ajili ya majukumu yangu ya kitaifa. Wamenisaidia na wamenipa imani na ushirikiano mkubwa. Kwa wananchi wa Jimbo la Lulindi, naomba tuendele kushirikiana kulijenga jimbo letu na wilaya yetu kwa ujumla.
- 232. Mheshimiwa Spika,** ili kuiwezesha Wizara ya Afya kutekeleza hayo niliyoyaeleza naliomba Bunge lako tukufu litafakari, lijadili, na kuidhinisha makadirio ya Wizara ya Afya, yenye Jumla ya Shilingi 195,681,132,800 kati ya hizo, Shilingi 104,465,379,200 ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na Shilingi 91,215,753,600 ni kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya maendeleo. Kati ya fedha za maendeleo Shilingi 3,552,448,200 ni fedha za hapa nchini na Shilingi 87,663,305,400 ni fedha za nje.
- 233. Mheshimiwa Spika,** naomba kutoa hoja.